

**UCHWAŁA NR LXV/583/2023
RADY MIEJSKIEJ W KOŃSKICH**

z dnia 21 grudnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Na podstawie art. 8 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904), po uzyskaniu opinii od Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, Rada Miejska w Końskich uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Końskie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Piotr Słoka

Załącznik
do uchwały Nr LXV/583/2023
Rady Miejskiej w Końskich
z dnia 21 grudnia 2023 r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Opracowanie:
Urząd Miasta i Gminy w Końskich
26-200 Końskie, ul. Partyzantów 1

KOŃSKIE 2023 r.

Spis treści	
1 WSTĘP	3
2 PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE ...	5
4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	9
5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO 10	
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonywanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	10
5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Końskie	12
5.2.1 Zarys historii obszaru gminy	14
5.2.2 Krajobraz kulturowy	17
5.2.3 Zabytki nieruchome	21
5.2.4 Zabytki ruchome	27
5.2.5 Zabytki archeologiczne	28
5.2.6 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	30
5.2.7 Dziedzictwo niematerialne	31
5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	34
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	42
5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	45
5.6 Działania w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego podejmowane na terenie gminy Końskie w latach 2018-2023	46
6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KOŃSKIE	47
7 ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY KOŃSKIE NA LATA 2024-2027	49
7.1 Priorytety Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie	49
7.2 Kierunki działań programu	50
7.3 Zadania w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w Gminie Końskie	50
8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	54
8.1 Instrumenty realizacji Programu	54
8.2 Formy opieki nad zabytkami	55
8.3 Zalecenia postępowania z zabytkami nieruchomymi i archeologicznymi w wyniku prowadzenia prac konserwatorskich	56
9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU I SPOSOBY JEGO FINANSOWANIA	57
10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	58
11 REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	59
12 BIBLIOGRAFIA	60
13 ZAŁĄCZNIKI	61
SPIS TABEL	61

1. Wstęp

Przedmiotem opracowania niniejszego dokumentu jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Końskie. Dziedzictwo obejmuje obiekty zabytkowe w kontekście uwarunkowań przestrzennych gminy, tj. jako pojedyncze obiekty oraz jako integralne części krajobrazu (wraz z ukształtowaniem przyrodniczym terenu, obiektami nie mającymi charakteru zabytkowego dawnymi i współczesnymi). Zasoby zabytkowe na terenie gminy stanowią:

- 8 zabytków architektonicznych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa świętokrzyskiego;
- 3 zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych;
- zabytki ruchome wpisane do rejestru stanowiące wyposażenie 5 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości;
- ogółem 246 obiektów nieruchomości wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- 253 stanowiska archeologiczne wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zawartymi w poradniku metodycznym *Gminny program opieki nad zabytkami*.

„Program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” przedstawia przede wszystkim charakterystykę zasobów i dziedzictwa kulturowego gminy, wyznacza priorytety i kierunki działań oraz zadania na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na lata przyszłe. Charakterystyka zasobów została oparta na zidentyfikowaniu dziedzictwa kulturowego gminy oraz jego znaczenia i wartości w kontekście przestrzennym, historycznym, artystycznym, kulturowym. Zarysowano ponadto uwarunkowania dotyczące finansowania działań ochronnych środowiska kulturowego oraz działań edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności gminy.

Spodziewanym efektem realizacji celów i zadań zawartych w Programie będzie:

- poprawa stanu dziedzictwa i środowiska kulturowego gminy, w tym dbałość lub odnowa obiektów zabytkowych z rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, a także nadanie obiektom zabytkowym nowych funkcji;
- wzrost estetyki przestrzeni poszczególnych miejscowości – poprawa warunków zamieszkania, prowadzenia działalności, życia społecznego, kulturalnego itp.;
- uwrażliwienie mieszkańców i inwestorów na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego;
- wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z gminą;
- pośrednio – rozwój przedsiębiorczości, w tym: turystyki.

"Program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027" jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie, w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Głównym odbiorcą Programu jest lokalna wspólnota samorządowa.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Fotografie zawarte w niniejszym opracowaniu pochodzą głównie z zasobów własnych tj. zasobów Urzędu Miasta i Gminy w Końskich, zasobów pracowników wydziałów UMIG udostępnionych bez roszczeń co do praw autorskich, zasobów instytucji gminnych (j.w.), w tym: Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Końskie, Koneckiego Centrum Kultury. Dla zawartych planów i fotografii pochodzących z innych zasobów niż powyższej przedstawione, źródło podano w przypisach.

Opisy obiektów zabytkowych w niniejszym opracowaniu oparte są na publikacjach naukowych zawartych w bibliografii oraz na kartach białych poszczególnych zabytków będących w posiadaniu Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach i udostępnionych na stronie <https://zabytek.pl/pl>.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami nakłada na samorząd gminny ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.) w art. 87 ust. 1. W myśl ustawy (art. 4) ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganiu zagrożeniom, zniszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, udaremnianiu niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 87 ust. 2 ww. ustawy, wyznacza cele opracowania programu opieki nad zabytkami:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków (art. 21), a jego ustalenia uwzględnia się przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2). Program po zaopiniowaniu przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest uchwałą rady gminy i ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 3 i 4).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochronę dziedzictwa kulturowego oraz opiekę nad zabytkami w Polsce regulują przepisy prawa międzynarodowego i krajowego.

Tabela 1 Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce (opracowanie własne)

<i>Wyszczególnienie</i>
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.)
Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.
Art. 6 ust. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.
Art. 86. Każdy obywatel obowiązany jest do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.
Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.)
Art. 3 - określa pojęcia: zabytek (nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową), zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.
Art. 4 - ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
Art. 5 - opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.
Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: 1) <u>zabytki nieruchome</u> będące, w szczególności: a) krajobrazami kulturowymi, b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, c) dziełami architektury i budownictwa, d) dziełami budownictwa obronnego,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 - reguluje formy ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji użytku publicznego.

Art. 16 ust. 1 - wskazuje na radę gminy, jako organu tworzącego park kulturowy, na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17 - określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego.

Art. 19 ust. 1 - wskazuje, że określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości: 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem; 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

Art. 20 - wskazuje na konieczność uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22 - dotyczy ewidencji zabytków (...)

- ust. 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

- ust. 5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.
(Dz. U. z 2023 r. poz. 40, z późn. zm.)

Art. 7 ust. 1 pkt 9 stanowi, że do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony dziedzictwa kulturowego w obowiązujących ustawach i rozporządzeniach

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556,, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393) ;
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164);
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 poz. 2337);
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2023 r. poz. 887, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153) ;
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. Nr 124, poz. 1304 i z 2006 r. Nr 24, poz. 181);
- Rozporządzenie Ministra kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony i opieki nad zabytkami

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Na poziomie krajowym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wynikają z dokumentów: Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022, Koncepcji

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

przestrzennego zagospodarowania kraju 2030, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027 jest zgodny z założeniami krajowych dokumentów programowych.

Tabela 2 Główne założenia krajowych dokumentów strategicznych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami (opracowanie własne)

<i>Wyszczególnienie</i>
<i>Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 (Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.)</i>
Cel Główny: stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Cel szczegółowy 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego: 1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym; 2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. Cel szczegółowy 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami: 1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami; 2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Cel szczegółowy 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego: 1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości; 2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
<i>Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)</i>
Cel główny: efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków: Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski: 4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych; 4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej. Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.
<i>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)</i>
Głównym celem realizacji strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne. Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich: - tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, - ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, - digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, - umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, - wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą. Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju
<i>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.)</i>
Założenie: „podstawowymi zasobami warunkującymi rozwój gospodarczy i społeczny są: potencjał energetyczny, zasoby wody, powietrze atmosferyczne, warunki klimatyczne, zasoby przestrzeni i krajobrazów oraz związana z nimi różnorodność biologiczna (zasoby siedlisk, gatunków i genów), gleba i zasoby geologiczne oraz użytki pozaekonomiczne środowiska”.

Część VIII. pkt 3. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego – przewiduje się realizację projektu strategicznego - audyty krajobrazowe (jednolita metodologicznie identyfikacja i ocena zasobów krajobrazowych oraz ustalenie przez samorząd województwa rekomendacji i wniosków wspomagających zarządzanie krajobrazem, formami ochrony przyrody, planowanie strategiczne).

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027 wpisuje się w założenia wojewódzkich dokumentów strategicznych w zakresie opieki nad zabytkami oraz zachowania dziedzictwa kulturowego.

Tabela 3. Założenia wojewódzkich i powiatowych dokumentów strategicznych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami (opracowanie własne)

Wyszczególnienie

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013-2016 (Uchwała Nr XXIX/524/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z 25 marca 2013 r.)

Cel generalny Ochrona i zachowanie materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego.

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego:
 - rozpoznanie i dokumentacja zasobów zabytkowych;
 - ochrona zabytków ruchomych;
 - ochrona zabytków nieruchomych;
 - ochrona zabytków archeologicznych;
 - ochrona zabytkowych układów architektonicznych;
 - stwarzanie warunków dla powstania i rozwoju parków kulturowych oraz ochrona krajobrazu kulturowego.
2. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego:
 - poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa;
 - promocja zasobów dziedzictwa kulturowego;
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.
3. Tworzenie warunków do wzmacniania tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej:
 - kultywowanie tradycji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego;
 - popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (Uchwała Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.)

Plan podkreśla znaczenie dziedzictwa kulturowego województwa i przewiduje jego ochronę poprzez właściwą politykę przestrzenną i realizację założeń zgodnych z:

- wymaganiami ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury;
- walorami architektonicznymi i krajobrazowymi;
- wymaganiami ochrony środowiska przyrodniczego, zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także wymaganiami osób niepełnosprawnych;
- wymaganiami ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury;
- ochroną i racjonalnym wykorzystaniem bogatych zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, z jednoczesnym równoważeniem szans dostępu do tych zasobów współczesnych i przyszłych pokoleń.

W części V Planu podrozdział: .4. Dziedzictwo kulturowe – omówiono specyfikę kulturową regionu, główne uwarunkowania ochrony i zagospodarowania przestrzeni kulturowej, ochronę dziedzictwa kulturowego, problemy i obszary problemowe, uwarunkowania ochrony krajobrazu. Ponadto

stwierdzono, iż tożsamość kulturowa regionu świętokrzyskiego może istotnie wzbogacić kulturę kraju i Europy, stworzyć szanse ograniczenia negatywnych aspektów unifikacji i przeciwdziałać marginalizacji cywilizacyjnej wywołanej zjawiskami recesji gospodarczej.

**Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+
(Uchwała Nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.)**

Cele SRWŚ 2030+ dotyczące dziedzictwa kulturowego:

Cel 3. Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi:

Cel 3.1. Silny kapitał społeczny w regionie.

Kierunek działań: 3.1.4. Rozwój instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego.

Wsparcie inwestycji w obszarze kultury, w tym wsparcie instytucji kultury oraz działania na rzecz ochrony zabytków są warunkiem niezbędnym do zachowania regionalnej tradycji i tożsamości kulturowej, a w konsekwencji dla wzmocnienia atrakcyjności turystycznej województwa.

Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego

Cel 4. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wspomagania rozwoju kultury, sportu, turystyki, rekreacji:

– wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej jako dźwigni rozwoju.

Cel 6. Rozwój zasobów ludzkich i opieki społecznej:

– stymulowanie oraz wspomaganie wszelkich inicjatyw kulturalnych, artystycznych, sportowych i społecznych mieszkańców;

– tworzenie systemu zachęt i preferencji dla mecenasów kultury.

Cel 7. Kreowanie pozytywnego wizerunku powiatu dla stworzenia ofert korzyści zewnętrznych:

– tworzenie systemu marketingu wewnętrznego dla pobudzenia patriotyzmu lokalnego - „małe ojczyzny”;

– promocja atutów i walorów kulturowych, turystycznych i gospodarczych związanych z powiatem;

– tworzenie płaszczyzny integracji współpracy z głównymi aktorami rynku lokalnego i europejskimi regionami i miastami partnerskimi.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonywanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

W dokumentach strategicznych i planistycznych gminy Końskie zawarte zostały zapisy dotyczące dbałości o obiekty zabytkowe, wartościowe układy przestrzenne i architektoniczne, środowisko naturalne. Są to: Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Końskie do roku 2032, Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Końskie wraz z poszczególnymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz Gminny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Końskie na lata 2023- 2030 (projekt). Walory centrum miasta zostały dodatkowo objęte ochroną uwzględnioną w Planie Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie.

Tabela 4. Zapisy w dokumentacjach strategicznych gminy Końskie, dotyczące opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego (opracowanie własne)

Wyszczególnienie

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Końskie do roku 2032

(Uchwała Nr XXXIX/373/2021 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 29 grudnia 2021 r.)

Zadania z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa zawierają się w Obszarze priorytetowym: Przestrzeń i środowisko oraz celach:

Cel strategiczny 2.1. Uporządkowanie urbanistyczne:

- Uporządkowanie urbanistyczne gminy poprzez kierowanie się zasadami tądu przestrzennego,

-
- harmonizacji zabudowy oraz dostępności przestrzennej terenów i obiektów;
- Rewitalizacja jako impuls rozwojowy;
 - Tworzenie centralnej przestrzeni miasta.

Cel strategiczny 2.2 Przyjazne przestrzenie publiczne:

- Ochrona walorów urbanistycznych i architektonicznych centrum miasta, parku kulturowego, układu przestrzennego, wyeksponowanie zabytków i obiektów o walorach zabytkowych, estetyzacja, wprowadzenie tzw. „ładu reklamowego”, zagospodarowanie zielenią;
- Dbałość o obszary cenne przyrodniczo;
- Uatrakcyjnienie centrów miejscowości na obszarach wiejskich.

**Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
Miasta i Gminy Końskie**

(Uchwała Nr XXI/189/2020 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 30 czerwca 2020 r.)

Na terenie gminy Końskie, należy objąć obiekty wpisane do rejestru zabytków ścisłą ochroną konserwatorską, w zasięgu nie mniejszym niż 250 m wokół obiektu. W strefie tej należy podporządkować wszelkie działania architektoniczne, urbanistyczne, w obiektach budowlanych i budynkach wymogom przepisów szczególnych. Priorytetem ochrony walorów dziedzictwa kulturowego, winno być dostosowanie form nowej zabudowy do historycznego otoczenia w sposób zachowujący harmonię formalną i funkcjonalną.

Ustaleniu i wyznaczeniu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego podlega także strefa pośrednia ochrony obiektów zabytkowych wpisanych do ewidencji zabytków, dla której wiodącymi kierunkami powinien być obowiązek dostosowania nowej zabudowy do historycznego otoczenia w sposób zachowujący harmonię form architektonicznych oraz planowanie nowej zabudowy w miejscowym planie, oparte o ustalenia ochrony form zabytkowych poprzez zachowanie linii zabudowy i stopnia oraz skupienia zabudowy.

Jako nadrzędne uwzględnia się założenia Planu Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie.

**Gminny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Końskie na lata 2023- 2030
(projekt)**

Cel 1. Obszar rewitalizacji z gminie Końskie miejscem bardziej przyjaznym do życia dla wszystkich, przygotowanym na nadchodzące zmiany.

Cel 1.1: Lepsze warunki zamieszkania.

Cel 1.2: Lepsza dostępność usług publicznych.

Cel 1.3: Komfortowa i piękna przestrzeń publiczna przystosowana do potrzeb wszystkich użytkowników, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.

Cel 1.4: Przystosowanie do zmian klimatu i przeciwdziałanie pogłębianiu kryzysu klimatycznego.

Cel 2. Rozwój obszaru rewitalizacji w oparciu o wykorzystanie unikalnych zasobów lokalnych.

Cel 2.1: Rozwój w oparciu o walory układów urbanistycznych.

Cel 2.2: Rozwój w oparciu o walory zabytków.

Cel 2.3: Rozwój w oparciu o walory przyrodnicze i turystyczno-rekreacyjne.

Cel 3. Ożywienie społeczno-kulturalne oraz gospodarcze obszaru rewitalizacji.

Cel 3.1: Rozwijanie szerokiej oferty spędzania wolnego czasu zgodnej z potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców.

Cel 3.2: Tworzenie i aktualizacja programu kulturalnego i oferty społeczno-kulturalnej najważniejszych przestrzeni i obiektów publicznych.

Cel 3.3: Rozwój przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji.

Cel 3.4: Integracja społeczności lokalnej oraz koordynacja działań interesariuszy rewitalizacji na rzecz poprawy jakości życia.

**Plan Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie
(Uchwała Nr XXXIII/317/2006 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 27 kwietnia 2006 r.)**

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Plan Ochrony Parku Kulturowego ustala wytyczne konserwatorsko- planistyczne wpływające na kierunki rozwoju przestrzennego miasta Końskie w granicach objętych terenem Parku, tj.:

- utrzymanie historycznych i tradycyjnych linii zabudowy ulic miejskich;
- utrzymanie i stosowanie tradycyjnych gabarytów wysokości zabudowy przyulicznej, spadków i pokrycia połaci dachowych;
- ustalenie standardu kolorystyki elewacji budynków i dopuszczalnych materiałów elewacyjnych, zgodnych z miejscową tradycją, ustalenie dopuszczalnych wielkości reklam na elewacjach;
- tereny zabytkowe zdegradowane zabudową dysharmonijną współczesną plan ochrony przeznacza do rewaloryzacji w przyszłości;
- tereny zabytkowe wewnątrz historycznych bloków urbanistycznych zabudowy miejskiej (zaplecza gospodarcze działek, oficyny, ogrody, wymagające rewaloryzacji i możliwych przekształceń);
- utrzymanie, konserwacja i rewaloryzacja urbanistyczno-architektoniczna terenów zabytkowej przestrzeni publicznej ulic i placów miejskich, na obszarze parku;
- utrzymanie, rekonstrukcja i rewaloryzacja przestrzeni publicznej zespołu pałacowo-parkowego, terenów zielonych i zabytków architektury;
- urządzenie zieleni niskiej „Błoni miejskich” oraz terenów rekreacji miejskiej wokół zabytkowych stawów młyńskich przy ul. Browarnej.

W stosunku do zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru obowiązuje wymóg uzyskania pozwolenia konserwatorskiego w przypadku podejmowania jakichkolwiek działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku oraz wymóg posiadania przez właściciela lub użytkownika prawnego zabytku dokumentacji konserwatorskiej oraz programu zagospodarowania zabytku, uzgodnionego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w przypadku zagospodarowania zabytku na cele użytkowe.

W toku przygotowań do opracowania do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami przeprowadzona została zaktualizowana lista obiektów nieruchomości i zabytków archeologicznych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie, zgodnie z załącznikiem do zarządzenia Nr 269/2013 Burmistrza Miasta i Gminy Końskie z dnia 23 października 2023 r.). W wyniku weryfikacji stwierdzono, że do GEZ nie zostały wprowadzone nowe obiekty z terenu gminy Końskie, wykreślonych natomiast zostało ogółem 9 obiektów, ze względu na zły stan techniczny bądź ich nieistnienie. Podstawą do wykreślenia obiektów z GEZ były wydane uzgodnienia przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Tabela 5. Obiekty wykreślone z Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie wg Załącznika do Zarządzenia nr 269/2013 Burmistrza Miasta i Gminy Końskie z dnia 23 października 2023 r.

Obiekt	Zarządzenie Burmistrza Miasta i Gminy Końskie	Podstawa wykreślenia z GEZ
Dom mieszkalny przy ul. Piłsudskiego nr 66 w Końskich (dz. Nr ewid. 4279/13, obręb 1))	Nr 148/2019 z dnia 18 czerwca 2019 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5181.2.2019 z dnia 21.02.2019 r. Powód: zły stan techniczny i mała wartość zabytkowa
Dom mieszkalny nr 9 w Czerwonym Moście (dz. Nr ewid. 252, obręb 32)	Nr 148/2019 z dnia 18 czerwca 2019 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5133.30.3.2022 z dnia 23.06.2022 r. Powód: zły stan techniczny
Dwór drewniany ul. Browarna 20 w Końskich (dz. Nr ewid. 5221/11, obręb 2)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: IN.AiB.5134.1023.24.2016A Z dnia 11.02.2015 r. Powód: zły stan techniczny
Czworak podworski nr 74A w Koczwarze (dz. Nr ewid. 214 obręb 32)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: IN.AiB.5134.1023.24.2016A z dnia 12.09.2016 r. Powód: zły stan techniczny
Chałupa nr 47 w Młynku Nieświńskim (dz. Nr ewid. 220/2, obręb 20)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5133.30.1.2021 z dnia 25.11.2021 r. Powód: nieistnienie obiektu
Dom nr 45 (przedszkole wraz filią biblioteczną) w Pomykowie (dz. Nr ewid. 385/3, obręb 32)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: IN-UR.5134.1023.1.2017 z dnia 12.02.2017 r. Powód: rozbiórka budynku
Chałupa nr 34 w Starym Dziebałtowie (dz. Nr ewid. 928, obręb 41)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5133.30.1.2021. dnia 25.11.2021 r. Powód: nieistnienie obiektu
Chałupa nr 41 w Starym Dziebałtowie (dz. Nr ewid. 873, obręb 41)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5133.30.1.2021. dnia 25.11.2021 r. Powód: nieistnienie obiektu
Pozostałość dworu nr 13 w Sworzycach (dz. Nr ewid. 13, obręb 44)	Nr 230/2023 z dnia 28 lipca 2023 r.	Pismo ŚWKZ w Kielcach znak: ZRRID.RN.5133.30.1.2021. dnia 25.11.2021 r. Powód: nieistnienie obiektu

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Końskie

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie obecnej gminy Końskie sięgają XI w. o czym świadczy odkryte – w 1925 r. w północnej części miasta - cmentarzysko. Pierwsze wzmianki pisane o osadzie Końskie pochodzą z XII w. (1124 r.), kiedy to jej właścicielami był ród Odrowążów. W latach 1220 - 1224 biskup krakowski Iwo Odrowąż zbudował pierwszy kościół i założył w Końskich parafię. W tym czasie, rozwój gospodarczy stymulowany był dogodnym położeniem osady przy ważniejszych szlakach komunikacyjnych, dużymi kompleksami leśnymi oraz bogactwem naturalnym. Podstawą gospodarki regionu była hodowla: koni, bydła, nierogacizny. Od znajdujących się na tym terenie ośrodków hodowli koni prawdopodobnie pochodzi nazwa osady. W rejonie rozwijało się także myślistwo, bartnictwo, rybołówstwo i rolnictwo. Jednakże decydującym czynnikiem rozwoju gospodarczego obszaru były bogactwa naturalne w postaci surowców mineralnych – złoża rud żelaza, itów, piaskowca oraz drewna. W połowie XVI wieku funkcjonowało tu 320 fabryk żelaza i 40 kuźni, czego świadectwem są pozostałości wyrobisk górniczych oraz dymarek, a także nazwy miejscowości: Kuźnica, Huta, Hucisko, Ruda.

W połowie wieku XVII wieś Końskie wraz z okolicą kupił kasztelan sieradzki Rafał Małachowski, następnie jego syn Stanisław (wojewoda poznański) poszerzył majątek. Szczególny rozwój okolic miasta przypada na okres, kiedy właścicielem dóbr został Jan Małachowski - Kanclerz Wielki Koronny, który planował zlokalizować tu swoją rezydencję, centrum dóbr. W XVIII w. okolica staje się ośrodkiem handlu, rzemiosła, rozpoczyna się produkcja np. powozów czy broni w Pomykowie oraz rozwija się przemysł hutniczy i metalurgiczny. Powstają zakłady wytapiające i przerabiające

¹Źródło: <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/>

² Źródło: https://www.wikiwand.com/pl/Herb_Ko%C5%84skich

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

żelazo, wielkie piece, walcownie i fryszernie. W związku z prężnym rozwojem miasta i okolicznych wsi, w 1729 r. kanclerz Jan Małachowski wydał przywilej dla mieszkańców osady, w którym Końskie nazwane jest miastem. Oficjalna lokacja miasta na prawie magdeburskim nastąpiła w 1748 r. z nadania króla Augusta III. Od tego momentu miasto zaczęło się rozrastać wokół centralnie umieszczonego placu targowego, który przekształcił się w rynek, ponadto przyłączona została Bawaria. Pod koniec XVIII w. Małachowscy rozpoczęli budowę rezydencji na wschód od miasta – pałacu z parkiem.

W tym czasie ważnym wydarzeniem politycznym w Końskich była wizyta króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (1787 r.). Po upadku Rzeczypospolitej, Małachowscy stracili znaczenie w polityce kraju, choć nadal byli właścicielami większości zakładów w okolicy, ale w połowie XIX w. zmuszeni zostali do wydzierżawiania fabryk, a w latach 70. XIX w. ich dobra nabył hrabia Jan Tarnowski.

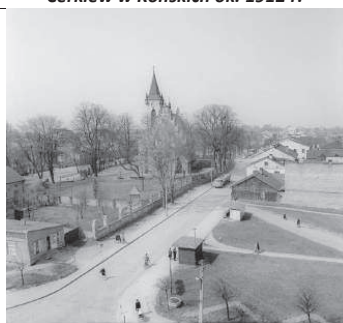
Majątek Małachowskich ok. 1880 r.³

Cerkiew w Końskich ok. 1912 r.⁴

Rynek w Końskich w 1941 r.⁵

Widok na kościół św. Mikołaja w Końskich I.50-te XX w.⁶

³ Fotografia autorstwa Józefa Grodzickiego z Radomia z ok. 1890 r. znajdujące się w albumie Kazimierza Panikiewskiego, ówczesnego plenipotentą Tarnowskich, obecnie kolekcja prywatna

⁴ Obiekt nieistniejący. Fotografia z 1912 r. – zbiory prywatne, za: <https://konskie.org.pl/>

⁵ Fotografia z 1941 r. – zbiory prywatne, za: <https://warszawa.fotopolska.eu/Konskie/>

⁶ Fotografia z I. 50-tych XX wieku – zbiory prywatne, za: <https://warszawa.fotopolska.eu/Konskie/>

W XIX w. inwestycje rządowe w Zagłębiu Staropolskim przyczyniają się do rozwoju konecczynny, m.in. poprzez: budowę trasy komunikacyjnej Końskie – Skarżysko – Ostrowiec, tzw. drogi fabrycznej i kilku odcinków lokalnych dróg, w tym drogi z Kielc do Sielpi oraz w 1885 r. budowę linii kolejowej. W I poł. XIX w. nastąpił rozwój Sielpi, gdzie F.K. Drucki-Lubecki wybudował pudlingarnię i założył osiedle robotnicze. Pozycja miasta ulega także wzmocnieniu jako ośrodka administracyjnego, handlowego i przemysłu metalurgicznego. Powstają liczne zakłady produkcyjne, m.in.: wytwórnia drzwiczek do pieców Piotra Ławacza (w 1875 r.), fabryka odlewów żelaznych „Słowianin” M. Hochberga (przeł. XIX i XX w.), odlewnia Kronenbluma (1903 r.), fabryka odlewów i zakłady mechaniczne J. Minza (1913 r.) oraz w l. 20-tych XX w.: wytwórnia płytek terakotowych, farbiarnia, cegielnia i fabryka cegły ogniotrwałej, fabryka farb, młyny, fabryka mydła, wytwórnia wódek i likierów, garbarnia i tartak. Końskie stały się siedzibą wielu urzędów - starostwa, sądu, banków.

W okresie II wojny światowej połowa mieszkańców miasta straciła życie. Podczas okupacji Niemcy utworzyli w mieście getto, zniszczyli budynki żydowskie, synagogę i annotarg, a ludność żydowska (stanowiąca ówczesnie ponad 30% mieszkańców) została deportowana do obozów. W Końskich i w okolicy działał silny ruch oporu, prowadzone były akcje partyzanckie pod dowództwem majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala” oraz Waldemara Szwieca „Robota” i porucznika Antoniego Hedy „Szarego”. W historii zapisały się zwłaszcza: opanowanie miasta z 31 sierpnia na 1 września w 1943 r. oraz rozbicie więzienia 5 czerwca 1944r. Za walkę z okupantem miasto zostało odznaczone Krzyżem Grunwaldu III Klasy.

Po wyzwoleniu rozpoczęła się odbudowa miasta, w tym: uruchamianie Koneckich Zakładów Odlewniczych (dawne fabryki ludności żydowskiej), zakładów Kowent czy Zamtał oraz gospodarstwa PGR.

W latach 1975-1998 Końskie zostały włączone do województwa kieleckiego (w okresie powojennym – łódzkie), działał tu Urząd Rejonowy dla gmin: Końskie, Bliżyn, Mniów, Radoszyce, Ruda Maleniecka, Smyków i Stąporków. Od stycznia 1999 r. gmina Końskie należy do województwa świętokrzyskiego, a miasto jest siedzibą władz samorządowych: powiatu koneckiego i gminy Końskie (od 1990r.).

Widok rynku w Końskich po przeprowadzeniu rewitalizacji, 2023 r.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to (zgodnie z definicją ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami): „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”.

Administracyjnie gmina Końskie leży w centralnej Polsce, na północno-zachodnim skraju województwa świętokrzyskiego, w sąsiedztwie województw mazowieckiego i łódzkiego. Powierzchnia gminy to 244,14 km², z czego 17,70 km² zajmuje miasto. Na terenie gminy Końskie zamieszkuje ogółem 33 391 osób⁷, w tym 17 916 na terenie miasta i 15 762 osoby na terenach wiejskich.

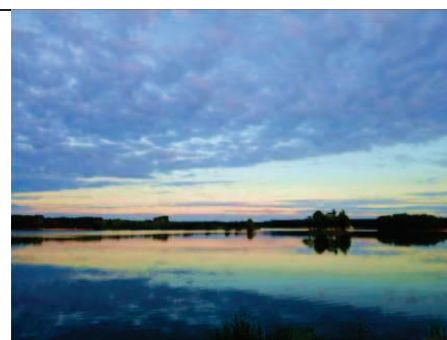
Pod względem geograficznym gmina Końskie położona jest w północno-zachodniej części Gór Świętokrzyskich, w prowincji Wyżyn Polskich, w podprowincji Wyżyny Małopolskiej, na pograniczu dwóch makroregionów – Wyżyny Przedborskiej i Wyżyny Kieleckiej. Teren gminy Końskie położony jest w dorzeczu Pilicy, lewostronnego dopływu rzeki Wisły. Gmina ma gęstą sieć rzeczną - obszar odwadnia rzeka Czarna, która za zalewem w Sielpi tworzy Czarną Konecką, środkową i północną część odwadnia Drzewiczka, a północno-wschodni kraniec - Wąglanka. Układ hydrograficzny uzupełniany jest przez 13 zbiorników wodnych z największymi w Sielpi, Górnym Młynie, Baryczy, Starej Kuźnicy i w Końskich. O bogactwie przyrodniczym gminy świadczą tereny leśne oraz obszary chronione (zajmujące obszar 13 403,62 ha - ponad 50% powierzchni), należą do nich:

⁷ według danych UMIG Końskie, stan na dzień 31.12.2022 r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

- Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk – Natura 2000: Dolina Czarnej, Dolina Krasnej Ostoja Pomorzany, Ostoja Brzeźnicka
- Konecko - Łopuszniański Obszar Chronionego Krajobrazu
- pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej: w Końskich, na terenie Parku im. Małachowskich: aleja lip (4 szt.) oraz grupa drzew – 4 dęby szypułkowe, przy ul. Partyzantów w Końskich - grupa drzew – 3 lipy drobnolistne, w miejscowości Niebo - skałki „Piekło” (pomnik przyrody nieożywionej), w miejscowości Piła – grupa drzew – 6 dębów bezszypułkowych, w miejscowości Modliszewice – aleja lip – 17 sztuk.

Zbiornik Sielpia

Skałki „Piekło” w Niebie

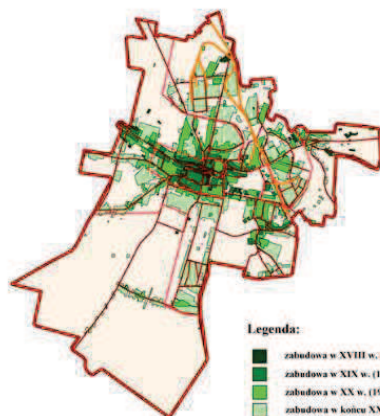
Końskie są wielofunkcyjnym ośrodkiem miejskim skupiającym najważniejsze urzędy i instytucje o zasięgu lokalnym oraz subregionalnym. Układ przestrzenny osadnictwa w gminie rozwinięty jest w sposób harmonijny, koncentrując zabudowę na terenie miasta oraz we wsiach sołeckich, w nawiązaniu do układu komunikacyjnego. Do obecnych czasów zachował się urbanistyczny układ centralnej części, ugruntowanych zabudową. Miasto podzielone jest na strefy o dominującym zagospodarowaniu: w północnej i wschodniej części dominują funkcje przemysłowe, w centrum funkcje mieszkalne, usługowe i handlowe, w części południowej natomiast - mieszkalne i rekreacyjne. Strefy te połączone są z historycznym centrum, które tworzy: wydłużony rynek z kolegiatą oraz założenie pałacowo-parkowe. Struktura przestrzenna miasta silnie uzależniona jest od układu sieci drogowej, zabudowa kształtuje się centrycznie i z biegiem czasu rozrasta, wchłaniając tereny dawniej oddzielone od zasadniczej tkanki miasta, np. tereny produkcyjne na północy, czy mieszalne na południu. Miasto otaczają lasy, a w jego wewnętrznej strukturę wpisane są zespoły zieleni uzupełniającej istniejący układ urbanistyczny (park, skwery, aleje, cmentarz, zieleń łęgowa, błonia).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Plan miasta z ok. 1830 r.⁸

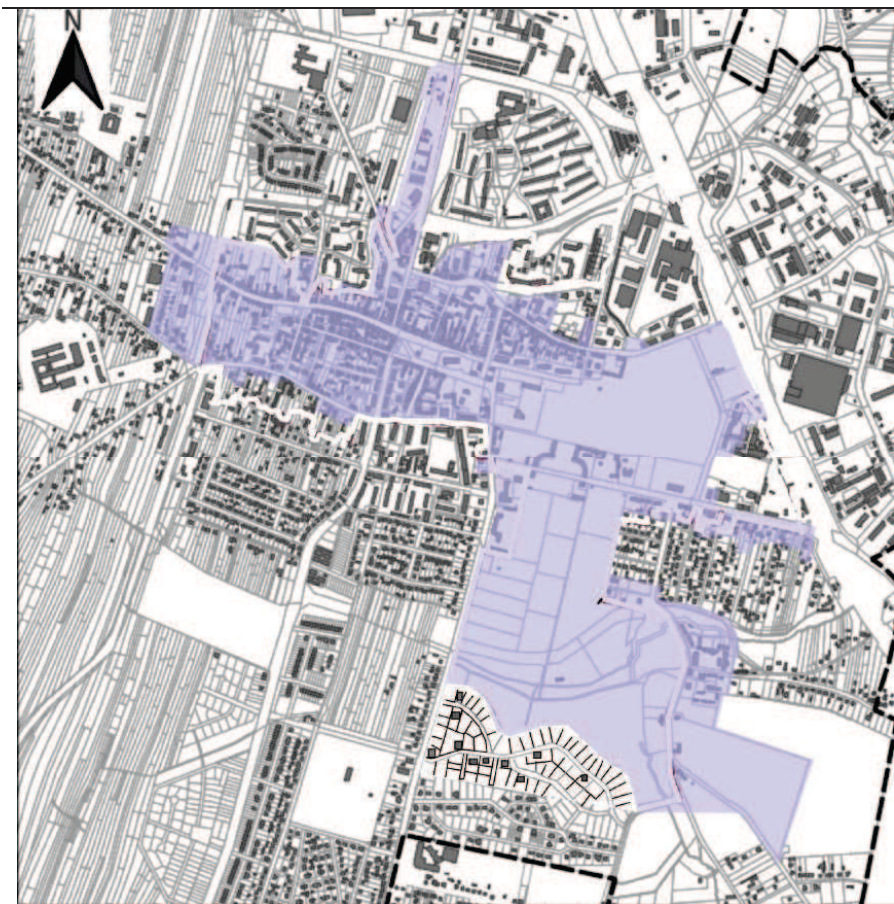

Zmiany zabudowy Końskich od XIII w. 9

Na terenie gminy Końskie ochroną prawną objęty jest fragment centrum miasta ze względu na utworzenie tzw. Parku Kulturowego (Uchwała nr XXXIII/317/2006 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 27 kwietnia 2006 r.). Park obejmuje: zabytkowy układ urbanistyczny śródmieścia z kościołem parafialnym i zabudową mieszkaniową, zespołem pałacowo-parkowym, z dawnymi folwarkami, stawami, błoniami i cmentarzem przy ul. Browarnej. Plan zawiera najważniejsze elementy rewitalizacji i zalecenia organizacji przestrzeni i dbałości o obiekty historyczne, dalszej ochrony zachowawczej krajobrazu parku kulturowego i działań naprawczych zwłaszcza w rejonach dokonanej dewastacji przestrzeni publicznej.

⁸ Źródło: <https://konskie.org.pl/>

⁹ Źródło: Kuleta Ł., Analiza zmian zabudowy w mieście Końskie z wykorzystaniem danych archiwalnych i współczesnych, Warszawa 2016

Mapa granic Parku Kulturowego na terenie Końskich¹⁰

Do granic miasta bezpośrednio przylega zabudowa wiejska, w której przeważają skupiska zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej. Pozostałe ośrodki wiejskie urbanizacyjne obejmują w głównej mierze tereny gminy w pasie dróg nr 42, nr 746 i nr 72. Zurbanizowane są w głównej mierze tereny na zachód od miasta, na wschód występują mniejsze wsie wśród dużych kompleksów leśnych. Zabudowa wiejska jest prowadzona ulicowo, w skupisku w centrum i w rozproszeniu na obrzeżach. W niektórych wsiach zabudowa rozlokowana jest wokół obiektu stanowiącego dominantę lub w nawiązaniu do ukształtowania powierzchni.

¹⁰ Opracowanie własne

Sielpia Wilka – fabryka i osiedle¹¹

Rozplanowanie przestrzenne Modliszewic¹²

Wśród współczesnej tkanki architektonicznej znajdują się obiekty zabytkowe, różnego rodzaju charakteru i funkcji, w tym: obiekty sakralne, obiekty mieszkalne i gospodarcze, zabudowa przemysłowa, zespoły obiektów. Ważnym elementem kulturowego krajobrazu gminy są także miejsca kultu religijnego, tj. kościoły (miejscowości: Bedno, Kazanów, Modliszewice, Nieświń, Nowy Dziebałtów, Pomyków, Rogów), kaplice (Kornica, Nowy Sokołów, Sielpia, Sworzyce, Wąsosz), cmentarze (Bedno, Kazanów, Nieświń, Nowy Dziebałtów, Rogów), przydrożne kapliczki i miejsca pamięci narodowej.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Historia terenu gminy Końskie związana jest szczególnie ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym. Dziedzictwo materialne związane jest z wykorzystaniem zasobów obszaru, w tym zasobów przyrodniczych (bogata sieć rzeczną, możliwością wydobycia rud i innych surowców). Na terenie gminy Końskie znajduje się szereg zabytkowych obiektów architektury stanowiących pozostałości historycznie ukształtowanej zabudowy, posiadającej cenne walory kompozycyjno-przestrzenne i architektoniczne. Szczególne znaczenie ma zachowany układ urbanistyczny centrum miasta, obiekty sakralne oraz obiekty związane z dawnym przemysłem.

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się ogółem 237 obiektów (w tym 132 na terenie miasta Końskie oraz 105 obiektów na terenie wiejskim).

W krajobrazie miasta dominantę stanowi obszar parku krajobrazowego z pałacem Małachowski, kolegiata św. Mikołaja w centrum, kościół św. Anny z terenem cmentarza na Browarach. Obiekty w poszczególnych zespołach stanowią:

- zespół pałacowo-parkowy - w rejestrze: skrzydło pałacowe płn.-zach., skrzydło pałacowe płn.-wsch., 4 pawilony, Glorietta, świątynia grecka, oranżeria egipska, altana, domek wnuczętów, baszty, ogrodzenie, kapliczka, kapliczka w murze, 3 bramy oraz park, w skald

¹¹ Źródło karta biała zabytku: <https://zabytek.pl/pl>

¹² Źródło: <https://mapy.zabytek.gov.pl/>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

wchodzą także zabytki nie znajdujące się w rejestrze, tj.: piwnica z kopcem wirówkowym, oficyna wschodnia z bramą, stajnia, mostek na kanale, obudowa studni,

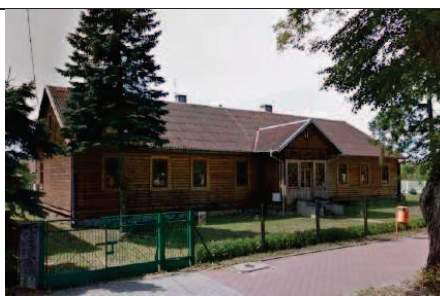
- zespół kościoła św. Mikołaja (rej.): kolegiata – kościół parafialny, 2 krzyże kamienne, figura św. Floriana, figura św. Jana Nepomucena, ogrodzenie z bramkami,
- zespół kościoła św. Anny (rej.): kościół parafialny, cmentarz przykościelny, cmentarz parafialny, ogrodzenie z bramką, cmentarz wojenny 1914-1915, pomnik Partyzantów, kaplica słupowa św. Kazimierza.

Zabytki miejskie, poza rejestrowymi, to zespoły: dworca kolejowego, koszar z prochownią i łaźnią, osiedla kolejowego, zakładów przy ul. Fabrycznej oraz kamienice i domy mieszkalne.

Tradycja drewnianych domów z podcieniami została zastąpiona w XIX w. przez murowane kamienice z bramą przejezdną (zachowane do dziś), zazwyczaj na planie prostokąta z dachem dwuspadowym, najczęściej z piętrem, czasem z dwoma, a im dalej od centrum – parterowe. Znajdują się głównie przy ulicach: 1 Maja, Piłsudskiego, Iwo Odrowąża, ks. Granata, Pocztovej, Placu Kościuszki, Zamkowej. Ich ozdobą są żeliwne, odlewane tralki balkonowe, w nielicznych występują wykusze. Najbardziej okazałe kamienice to np.: przy ul. Piłsudskiego 26, ul. Piłsudskiego 72, Placu Kościuszki 3, dawna Szkoła Muzyczna (ul. Hubala 9). Inne obiekty murowane: plebanie przy ul. ks. Granta, wille przy ul. Piłsudskiego, dworki (np. ul.: Sportowa, Partyzantów, Zamkowa) oraz domy.

Rynek i zabudowa ul. Piłsudskiego w Końskich

Dworek drewniany ul. Partyzantów w Końskich

Dworzec i wieża ciśnienia, ul. Sportowa w Końskich

Osiedle kolejowe, ul. Wjazdowa w Końskich

Ponadto w zabudowie miasta można spotkać jeszcze budynki drewniane, najczęściej są to wille (ulice: Browarna, Jasna, Sportowa) lub małe dworki (ul.: Partyzantów, Piłsudskiego).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Wśród zabytkowych obiektów nieruchomości znajdują się również dawne zakłady produkcyjne, w tym: hale warsztatów fabrycznych Joska Mintza przy ul. Fabrycznej, budynki głównych warsztatów parowozowych przy ul. Warszawskiej, wieża pożarnicza przy ul. 1 Maja oraz pozostałości folwarku Tarnowskich przy ul. Browarnej, czy budynek dworca kolejowego z wieżą ciśnieni i domem przy ul. Sportowej.

W przestrzeni miejskiej zaznaczają się także mniejsze formy architektoniczne, w tym:

- na terenie parku: Glorietta (unikatowa budowla ogrodowa) – barokowa z XVIII w., kapliczka NMP autorstwa Jana Marii Lanciego z 1840r., popiersie Tadeusza Kościuszki na cokole cara Aleksandra II oraz liczne nowe odwzorowania dawnych elementów małej architektury parkowej, w tym stylizowane na antyczne: amfory, misy, wazy, zabytki w stylu egiptyzującym i płaskorzeźby przy mostku,
- rzeźby Wojciecha Durka (1888-1951) w Końskich: pomnik konny Tadeusza Kościuszki na rynku, Pomnik Wdzięczności przy ul. Piłsudskiego, figura Chrystusa przy ul. Partyzantów, Pomnik Partyzantów i nagrobek rodziny Świrczyńskich na cmentarzu oraz płaskorzeźby: tympanon Chrystusa z owczarnią nad głównym wejściem do kościoła św. Mikołaja i płaskorzeźby na ścianie frontowej plebani,

Glorietta w zespole pałacowo-parkowym

Kapliczka NMP J.M Lanciego

Popiersie Tadeusza Kościuszki

Rzeźba Chrystusa M. Szlifierza

Pomnik Wdzięczności W. Durka

Rzeźba „Macierzyństwo” W. Kućmy

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

- rzeźby Mikołaja Szlifierza (1873-1946): figurka NMP w murze parkowym, na cmentarzu: rzeźba Chrystusa (nagrobek rodziny Sykulskich), Chrystus niosący krzyż (nagrobek rodziny Putowskich), krucyfiks z symbolami Męki Pańskiej (nagrobek rodziny Kołodziejczyków),
- rzeźby Wincentego Kućmy (1935-): „Flecistka” przy ul. Mieszka I-go, „Macierzyństwo” przy ul. Wojska Polskiego.

Na terenach wiejskich znaczenie kulturowe mają przed wszystkim zabytki sakralne (kościół, cmentarze, kapliczki) lub stara zabudowa (np. Izabelów, Młynek Nieświński, Nowy Kaznów, Stary Dziebałtów), obiekty poprzemysłowe (Młynek Nieświński, Sielpia Wielka, Stara Kuźnica) i układy przestrzenne (np. Modliszewice, Sielpia Wielka). Zabytki rejestrowe w Kazanowie, Modliszewicach, Sielpi Wielkiej i Starej Kuźnicy stanowią dominaty w krajobrazach poszczególnych miejscowości. Zabytki sakralne (kościół, kaplice) są pod opieką parafii rzymsko-katolickich i są w dobrym stanie technicznym, zabezpieczone przed utratą wartości artystycznych i dewastacją. Zabudowa mieszkalna i usługowa z XIX w i XX wieku – w tym drewniane i murowane domy – powinna być objęta ochroną jako dziedzictwo kulturowe. W rejestrze znajduje się osiedle fabryczne w Sielpi Wielkiej jako pozostałość Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Inne obiekty SOP: fabryki, odlewnie, kuźnice, urządzenia wodne, itp., to najczęściej obiekty w ruinie, nieużytkowane, wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Obiekty te wymagają zabezpieczenia i ochrony, ponieważ stanowią znikomą część dawnych założeń fabrycznych z swoim naturalnym otoczeniu tj. związanej z ukształtowaniem terenu, krajobrazem, ciągami wodnym itp. Obiekty na terenie wiejskim to głównie: domy mieszkalne i zabudowania gospodarcze, kościoły, cmentarze, krzyże, kapliczki i figury przydrożne. Kompleksy obiektów stanowią:

- Bedlno – zespół kościoła parafialnego św. Anny z: kościołem, dzwonnica, cmentarzem przykościelnym, ogrodzeniem z bramkami, plebanią, kamieniem granicznym z majątku ziemskiego,
- Modliszewice – zespół rezydencjonalny (rej.): dawny dwór, budynek bramny, wyspa ze stawem, dawna kuźnia,
- Kazanów – zespół klasztoru Bernardynów (rej) z: kościołem parafialnym pw. Zwiastowania NMP i klasztorem, poza rejestrem; dzwonnica, ogrodzeniem z bramkami, plebanią,
- Sielpia Wielka – zespół zakładu i osiedla przemysłowego (rej.): hala produkcyjna z maszynownią, 2 suszarnie, 2 portiernie, ogradzanie, 2 budynki administracyjne, dom urzędników, szkoła, szpital, układ wodny – staw z groblą i kanałem ulgi, 27 domów osiedla przemysłowego,
- Stara Kuźnica (rej.) – kuźnia, staw z groblą ziemną, most z upustem roboczym, upust jałowy, budynek mieszkalny.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

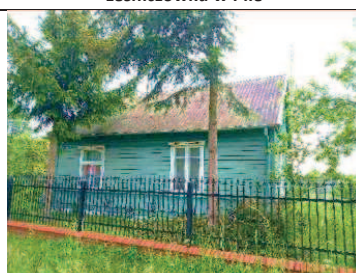
Domy na osiedlu fabrycznym w Sielpi Wielkiej

Leśniczówka w Pile

Domy drewniane w Starym Dziebałtowie

Dom drewniany w Izabelowie

Na terenie gminy występują także ślady świadczące o jej wielokulturowej przeszłości, w tym cmentarz żydowski w Końskich, cmentarz ewangelicki w Pomykowie.

Ważnymi elementami dziedzictwa w gminie są kapliczki i krzyże ustawione na rozdrożach, przeważnie pochodzące z XX wieku, ale też z XVIII i XIX w.. Często w jednej miejscowości znajduje się kilka obiektów. W gminie znajdują się kapliczki w formie:

- krzyży przydrożnych murowanych na postumentach schodkowych z murowanym lub żeliwnym krzyżem (np. w przykładowych miejscowościach: Końskie, Baczyna, Barycz, Bedlenko, Bedlno, Chełb, Dyszów, Gatniki, Gracuch, Jeżów, Kornica, Modliszewice, Nieświń, Nowy Dziebałtów, Pomorzany, Proćwin, Rogów, Sierosławice, Stara Kuźnica, Stary Dziebałtów, Stary Sokołów, Sworzyce, Trzemoszna, Wąsosz),
- krzyża żeliwnego (Sielpia),
- krzyży drewnianych i żeliwnych z pocz. XX w. i współczesnych,
- kapliczki murowanej w kształcie słupkowej z wnęką na obrazek lub małą figurę (Końskie, Drutarnia, Izabelów, Kopaniny, Pomyków, Poraj, Wąsosz),
- kapliczki murowanej w formie domkowej (Końskie, Modliszewice, Sierosławice),
- figury na postumencie (Końskie, ul. Partyzantów – figura Serca Pana Jezusa, Czerwony Most – figura św. Jana Nepomucena, Czysta – figura św. Antoniego, Niebo – Figura NMP, Wincentów – figura św. Jana Nepomucena).

Stan zachowania kapliczek jest ogólnie dobry. Wiele z obiektów zostało odrestaurowanych dzięki staraniu i środkom mieszkańców lub gminy. Porządkowaniem, dekorowaniem (sztuczne lub świeże kwiaty, dodatkowe obrazki, precjoza, wstążki) krzyży i kapliczek zajmują się najczęściej mieszkańcy poszczególnych miejscowości.

**Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027**

*Pomnik Serca Pana Jezusa
w Końskich (W. Durek)*

Krzyż żeliwny w Sielpi

*Figura św. Jana Nepomucena
w Czerwonym Moście*

Miejsca Pamięci Narodowej upamiętniają ważne dla regionu wydarzenia historyczne w formie płyt i pomników z okresu II wojny światowej - ważnych bitew i wydarzeń tego czasu - a także I wojny światowej, powstania styczniowego i innych. Tablice i pomniki znajdują się przy ważnych obiektach (kościółach, kaplicach, szkołach) i na terenach poszczególnych miejscowości, często na skaju lasu, a także na cmentarzach parafialnych, w tym głównie w Końskich, Bedlnie i Kazanowie.

*Końskie - Tablica pamiątkowa pamięci żołnierzy
Polskiej Organizacji Wojskowej, którzy pod
dowództwem komendanta Gorzkowskiego
opanowali Końskie w dniu 1 listopada 1918 r.*

*Koczwaro - Pomnik por. Tomira Tworzyńskiego
członka Komendy Obwodu ZWZ AK w miejscu jego
śmierci w dniu 2 listopada 1942 r.*

Pomnik Partyzantów autorstwa W. Durka na cmentarzu parafialnym w Końskich

Zabytkowe nagrobki, zachowujące walory artystyczne znajdują się przede wszystkim na cmentarzu w Końskich, w pobliżu kościoła św. Anny i w starej jego części. Na tym cmentarzu znajdują się również liczne miejsca pamięci narodowej z głównym Pomnikiem Partyzantów, przy którym odbywają się uroczystości patriotyczne m.in. Koneckiego Września. Nagrobki to zazwyczaj: kamienna płyta czy tablica lub cokół schodkowy z krzyżem, stylizowane na pień drzewa lub bardziej okazałe z rzeźbami (np. nagrobki autorstwa Mikołaja Szlifierza), nieliczne zachowane żeliwne. Na tym, jak i innych cmentarzach w gminie, przemieszane są nagrobki stare (z XIX w. i z początku XX w.) i nowe (współczesne), wśród których znajdują się liczne groby będące także Miejscami Pamięci Narodowej.

Głównym zagrożeniem dla tradycyjnego krajobrazu oraz utrzymania lokalnego charakteru miejscowej architektury i budownictwa jest potrzeba dostosowania budownictwa mieszkalnego i przemysłowego do obecnych norm i potrzeb. Domy mieszkalne tracą swój charakter po przebudowie, rozbudowie, modernizacji, np. nadbudowy (zniekształcanie formy architektonicznej), wymiana okien (likwidacja detali architektonicznych), montaż nowoczesnych urządzeń, itp. Liczne szkody w tradycyjnej zabudowie przyniosło również zaprzestanie użytkowania, a co za tym idzie niszczenie obiektów. Na terenie miasta niektóre obiekty dawnych zakładów produkcyjnych wykorzystane zostały dla prowadzenia dalszej działalności, ale wiele z nich nie jest utrzymana w dobrym stanie lub zmieniło formę i jest przystosowana do nowych wymagań. Nie zachowały się, niegdyś bardzo liczne, związane ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym, budowle na terenie wiejskim np. kuźnice, młyny, mniejsze zakłady oraz obiekty kultu innych wyznań, np. cerkiew, bożnica i kirkut w Końskich.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zabytek ruchomy to „rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową” (ustawa o ochronie zabytków...).

W rejestrze zabytków ruchomych województwa świętokrzyskiego znajdują się obiekty pochodzące z terenu gminy Końskie.

Tabela 6. Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 25.05.2023 r.)

Wpis zasobu do rejestru	Numer rejestru i decyzja
Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Końskich: zespół zabytków malarstwa, rzeźby oraz rzemiosła artystycznego, 39 pozycji	nr rej. 224B z dnia 20.01.1973 r. l.dz.Kl.Vc-660/1/b/141/73
Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Anny w Końskich: zespół zabytków malarstwa, rzeźby oraz rzemiosła artystycznego, 27 pozycji	nr rej. 225B z dnia 20.01.1973 r. l.dz.Kl.Vc-660/1/b/142/73 oraz decyzja z dnia 08.04.2010 r. l.dz. WUOZ 444/1161/10
Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bedlnie:, 27 pozycji	nr rej. 227B z dnia 12.04.2010 r. l.dz.Kl.Vc-660/1/b/127/72
Wystrój kamieniarski dworu w Modliszewicach	nr rej. 228B z dnia 20.01.1973 r. l.dz.Kl.Vc-660/1/b/145/73
Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Zwiastowania NMP w Nowym Kazanowie: zespół	nr rej. 226B z dnia 20.01.1973 r.

zabytków malarstwa, rzeźby oraz rzemiosła artystycznego,
84 pozycje

1.dz.KI.Vc-660/1/b/143/73
decyzja z dnia 13.06.2022 r.
l.dz. ZRRiD.RR.510.1.3.2022

Ołtarz główny w kościele św. Anny w Końskich

Ołtarz główny w kościele św. Anny w Bedlnie

Wśród zabytków ruchomych na terenie gminy znajdują się także obiekty stanowiące wyposażenie: maszyny i narzędzia w zabytkowej pudlingarni w Sielpi Wielkiej i kuźni wodnej w Starej Kuźnicy.

W gminie znajdują się zabytki ruchome w postaci figur przydrożnych, które w celu ochrony ich lokalizacji (tradycja miejsca) oraz substancji zabytkowej ujmowane są w gminnej ewidencji jako ważny element krajobrazu kulturowego, a także zabytki znajdujące się w prywatnych kolekcjach.

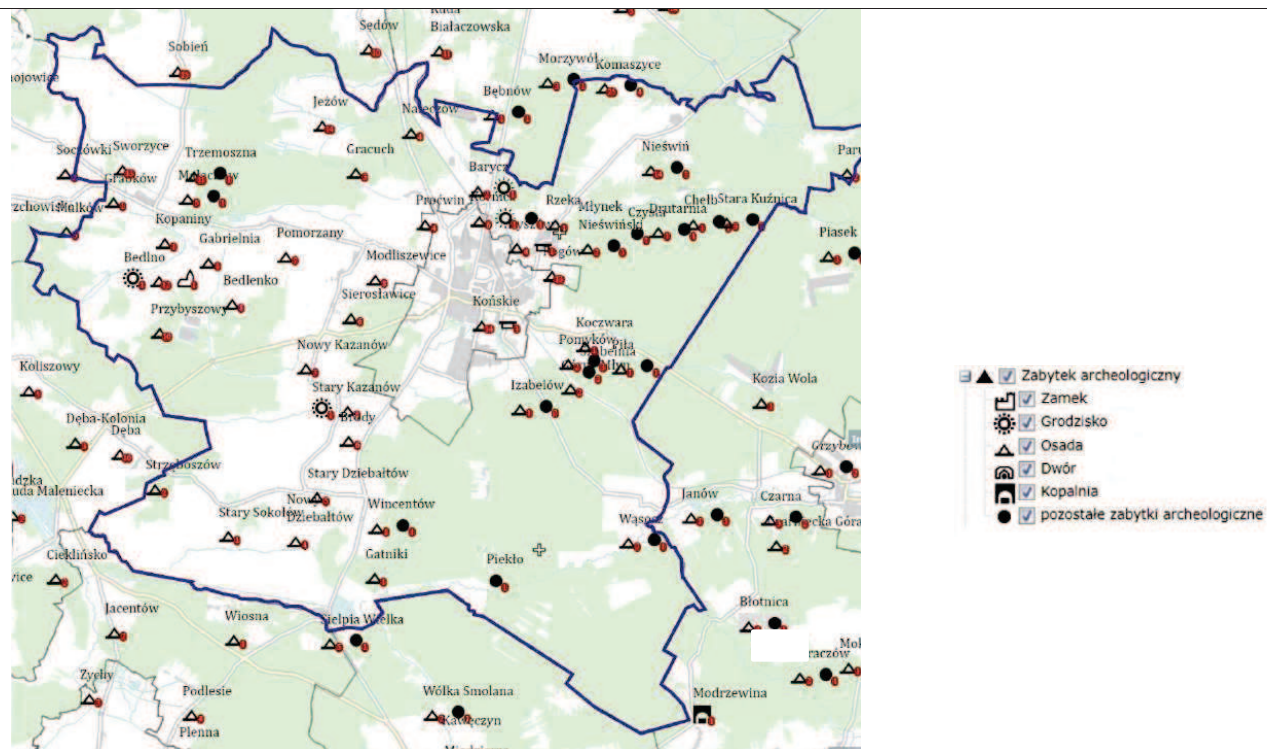
5.2.5. Zabytki archeologiczne

Teren gminy Końskie rozkłada się na powierzchni obszarów Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Są to obszary oznaczone numerami: 77-59, 77-60, 77-61, 77-62, 78-59, 7-60, 78-61, 77-62, 79-59, 79-60, 79-61, 80-59, 80-60, 80-61 i 81-61. W gminie odnotowane i zewidencjonowane zostały 253 stanowiska archeologiczne, głównie ślady osadnictwa, osady i kuźnie z epoki kamienia, neolitu i brązu i średniowieczna oraz wtórnie z okresu nowożytnego. Większość zewidencjonowanych stanowisk, nie jest oznaczona w terenie. Najważniejsze obiekty archeologiczne w gminie są wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa świętokrzyskiego – 3 obiekty:

- grodzisko średniowieczne w Bedlnie,
- kompleks zabudowań dworu obronnego w Modliszewicach,
- relikw dworu obronnego w Starym Kazanowie.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Rozmieszczenie stanowisk archeologicznych na terenie gminy Końskie¹³

¹³ Źródło: <https://mapy.zabytek.gov.pl/>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Rozlokowanie stanowisk w poszczególnych miejscowościach (liczba): Barycz – 3 stanowiska, Bedlenko – 8, Bedlno – 14, Brody – 8, Dyszów – 4, Górny Młyn – 2, Gracuch – 2, Izabelów – 3, Jeżów – 14, Kazanów Nowy – 3, Kazanów Stary, Końskie – 15, Kornica – 7, Małachów – 12, Młynek Nieświński – 5, Modliszewice – 9, Nałęczów – 4, Nieświń – 15, Nowy Dziebaltów – 4, Paruchy – 2, Piła – 4, Pomorzany – 7, Pomyków – 5, Poraj – 2, Proćwin – 4, Przybyszowy – 10, Radomek – 2, Rogów – 14, Sielpia Wielka – 6, Sierosławice – 6, Stara Kuźnica – 9, Stary Dziebaltów – 5, Sworzyce – 15, Trzemoszna – 4, Wąsosz – 10, Wincentów – 2, po jednym stanowisku w miejscowościach: Gabrielnia, Gatniki, Grabków, Koczwarą, Kopaniny, Piekło, Sokołów Stary.

Karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych znajdują się w archiwum dokumentacji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Status jednostki muzealnej na terenie gminy mają obiekty:

- zakład w Sielpi, jako Muzeum Zagłębia Staropolskiego – obecnie nieczynne, przekształcone w placówkę muzealną w 1932 roku. Zakład został zdewastowany podczas II wojny, odremontowany w latach 50-tych XX w., reaktywowany jako filia Muzeum Techniki Naczelnej Organizacji Technicznej w Warszawie. W 2017 roku przejęte zostało przez Gminę Końskie.

Eksponatami w muzeum są m.in.: żelazne koło wodne, dmuchawa parowa, tokarka czołowa, ok. 30 obrabiarek oraz urządzenia i maszyny z XVIII i XIX wieku i elementy metalurgiczne.

- Kuźnia wodna w Starej Kuźnicy – obecnie nieczynna, o nieregulowanym stanie prawnym. Funkcjonowała jako oddział terenowy Muzeum Techniki NOT w Warszawie.

Na wyposażenie kuźni składają się m.in.: młot naciskowy, drewniane miechy, drobny sprzęt i narzędzia, np. nożyce do blachy, obcęgi.

Pudlingarnia – hala produkcyjna w Sielpi Wielkiej

Kuźnia wewnątrz, Stara Kuźnica

Na terenie gminy zarejestrowane jest Muzeum Regionalne PTTK w Końskich założone przez Zarząd Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego-Turystycznego w Końskich, które w chwili obecnej, ze względu na brak lokalu, nie eksponuje swoich zbiorów.

W miejscowości Modliszewice znajduje się prywatne Muzeum „Polskie Drogi” z kolekcją ponad 300 eksponatów samochodów ciężarowych i osobowych, motocykli, rowerów oraz

sprzętów wodnych z czasów międzywojennych i późniejszych, w tym znaczna kolekcja pojazdów z czasów PRL-u.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO (przyjętej w październiku 2003 r.), dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo takie przekazywane jest z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane jest przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Na terenie gminy Końskie dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i jest kultywowane głównie poprzez m.in.: zachowanie obrzędowości i tradycji związanych z świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej, a także silną tradycję patriotyczną.

Główną jednostką kulturotwórczą i chroniącą dziedzictwo gminy są Koneckie Centrum Kultury, zwane dalej KCK, z Wiejskimi Domami Kultury w Kornicy i Rogowie oraz Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Końskie im. Cezarego Chlebowskiego z filiami wiejskimi w: Dziebałtowie, Kazanowie, Modliszewicach, Nieświniu, Pomykowie, Rogowie i Sokołowie. Jednostki prowadzą działalność statutową wzbogacaną o treści regionalne.

W KCK prowadzone są zajęcia stałe dla mieszkańców, imprezy cykliczne, przeglądy, wydarzenia artystyczne. Ponadto przy KCK funkcjonują: Zespół Ludowy „Korniczanka”, Zespół Pieśni i Tańca „Dziebałtów”, „Mały Dziebałtów”, Zespół Śpiewaczy „Rogowianka”, „Kapela Gabriela” i „Kapela Jaśki”. Są to amatorskie zespoły, uczestniczące w przeglądach i wydarzeniach regionu. Na terenie gminy Końskie wyróżnia się działalność Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku – Aktywni w Końskich, którego celem jest edukacja i aktywizacja społeczna osób dorosłych. Słuchacze UTW uczestniczą w regularnych wykładach tematycznych, zajęciach, obchodach świąt patriotycznych i religijnych, imprezach gminnych, sami też inicjują wydarzenia kulturalne, jak Senioriada, czy widowiska m.in.: „Noc Świętojańska”, „Jasełka. Gloria, Gloria”.

Zespół Ludowy „Korniczanka”

Widowisko UTW – Jasełka, 2020 r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Zachowaniem dziedzictwa kulturowego gminy i regionu zajmuje się także Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Końskich, gdzie prócz gromadzenia zbiorów i bibliografii dotyczącej regionu organizowane są także działania edukacyjne, kulturalne i patriotyczne, w tym np. wystawy tematyczne oraz promujące lokalnych artystów i spotkania z autorami. Przy Bibliotece działa Wydawnictwo ARSLIBRIS, w którym wydawane są książki o tematyce regionalnej, historycznej – dotyczącej wydarzeń i postaci związanych z konecczyną – a także publikacje o zabytkach oraz utwory literackie lokalnych twórców. Dla upowszechniania wiedzy historycznej wśród młodych Biblioteka zrealizowała projekt atrakcyjnej gry terenowej Odkoduj Bohatera.

Gra terenowa Odkoduj Bohatera Biblioteki Publicznej w Końskich

Reportaż TVP Kultura zrealizowany w Bibliotece Publicznej w Końskich

Publikacja Wydawnictwa ARSLIBRIS

Do najważniejszych wydarzeń cyklicznych, o charakterze patriotycznym, zachowania dziedzictwa i poznania historii regionu, organizowanych w gminie Końskie należą: „Dni Końskich” – dwudniowe święto miasta z: koncertami, wesołym miasteczkiem, stoiskami promocyjnymi firm i instytucji,

- „Konecki Wrzesień” – dwudniowe obchody rocznic II wojny światowej obejmujące: uroczystości patriotyczne, apel poległych, spotkania z kombatantami, członkami Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i historykami zajmującymi się regionem oraz wystawy związane z historią wojenną Końskich i okolic, prelekcje naukowe i regionalistyczne, promocję wydawnictw, spacerów historycznych, itp.,
- „Muzykanty” - przegląd kapel i instrumentalistów ludowych z regionu, impreza (przeznaczona dla szerokiej grupy odbiorców) obejmująca konkurs, występy i koncerty zwycięzców, a także konkursy dla widowni i jarmark twórców ludowych,
- „Tradycja Kołem Gospodyń się toczy” – przegląd KGW z terenu gminy w formie konkursu z pokazami umiejętności, festynem rodzinnym „Uczta z folklorem” - wydarzenie odbywającym się kilkakrotnie w ciągu roku obejmujące spotkania z muzyką ludową i tradycyjną kuchnią z gotowaniem „na żywo” oraz warsztatami dla dzieci i młodzieży,
- konferencje naukowe lub sejmiki muzealne organizowane przez: PTTK w Końskich, Komisję Opieki Nad Zabytkami oraz Muzeum Regionalne PTTK (np.: konferencja naukowa: Ziemia Konecka w okresie powstań narodowych w XIX wieku w 2022 r., sesja muzealna: Ziemia konecka pełna tajemnic przeszłości w 2023 r.).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Konecki Wrzesień - Końskie, 2021 r.

Ukraińska „Uczta z folklorem”- Końskie, 2022 r.

Konkurs „Tradycja Kołem Gospodyń się toczy” - Końskie, 2022 r.

Konferencja: Ziemia Konecka w okresie powstań narodowych w XIX wieku - Końskie, 2022 r.

W miejscowościach na terenie gminy przez sołtysów i rady sołeckie organizowane są liczne, cykliczne lub okazyjne imprezy dla mieszkańców i gości. Wydarzenie te angażują i integrują lokalne społeczności.

W gminie Końskie działają Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach: Brody, Dziebałów, Gatniki, Kornica, Sworzyce, Modliszewice, Nałęczów, Piła – Szabelnia, Proćwin, Przybyszowy, Rogów. KGW skupia osoby kultywujące m.in.: zwyczaje kulinarne, obrzędowość, tradycje wiejskie, tworzy zespoły ludowe oraz organizuje i współuczestniczy w imprezach sołeckich i gminnych.

Tradycje religijne, kościelne kultywowane są przez kościoły parafialne oraz koła przy nich utworzone oraz przez mieszkańców gminy. Obrzędowość taka to uczestnictwo w świętach roku liturgicznego, dbałość miejsca kultu, tj.: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne oraz nagrobki na cmentarzach.

W gminie Końskie szczególnie uroczystości obchodzone są rocznice wydarzeń historycznych, np. Konstytucji 3 Maja, wybuchu II wojny światowej. Uroczystości takie mają często oprawę religijno-patriotyczną, a nawet turystyczną (np. Spacer historyczny z okazji 3 Maja).

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie gminy Końskie do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego wpisanych jest 8 zabytków nieruchomych oraz 3 stanowiska archeologiczne.

ZABYTKI NIERUCHOME

Tabela 7. Wykaz zabytków architektonicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 31.05.2023 r.)

Miejscowość	Zabytek	Numer rejestru	
Końskie	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	A.485	
	Zespół kościoła:	A.486	
Końskie	kościół cmentarny (obecnie parafialny) pw. św. Anny	A.486.1	
	cmentarz przykościelny	A.486.2	
	cmentarz parafialny	A.486.3	
	Zespół pałacowo-parkowy:	A.487	
	skrzydło pałacowe północno-zachodnie	A.487.1	
	skrzydło pałacowe północno-wschodnie	A.487.2	
	pawilon północno-zachodni	A.487.3	
	pawilon północno-wschodni	A.487.4	
	pawilon południowo-zachodni	A.487.5	
	pawilon południowo-wschodni	A.487.6	
Końskie	glorietta	A.487.7	
	Świątynia Grecka	A.487.8	
	Oranżeria Egipska	A.487.9	
	altana	A.487.10	
	„Domek Wnuczątów”	A.487.11	
	baszty	A.487.12	
	kapliczka (neogotycka)	A.487.13	
	park wraz z ogrodzeniem	A.487.14	
	Końskie	Dom, ul. Piłsudskiego 26	A.488
		Zespół rezydencjonalny:	A.489
	Modliszewice	dawny dwór	A.489.1
		budynek bramny	A.489.2
		budynek dawnej kuźni	A.489.3
		wyspa wraz ze stawem	A.489.4
	Zespół klasztorny Bernardynów:	A.490	
Nowy Kazanów	kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP w miejscówkowości Kazanów (obecnie Nowy Kazanów)	A.490.1	
	klasztor	A.490.2	
Sielpia Wielka	Zespół zakładu i osiedla przemysłowego	A.491	
Stara Kuźnica	Dawna kuźnia	A.492	

Poniższe opisy zabytków rejestrowych wykonane głównie na podstawie kart białych zabytku dostępnych na <https://zabytek.pl/pl> oraz literatury zawartej w bibliografii do niniejszego opracowania.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA W KOŃSKICH (ul. Ks. Józefa Granta 8)

Kościół pw. św. Mikołaja od strony wschodniej

Wnętrze kościoła

Kościół powstał na przełomie XV i XVI w., pomiędzy 1492 a 1520 rokiem, na miejscu poprzednich: pierwszego prawdopodobnie z XI wieku i kolejnego z 1220 r.. Wewnątrz został odnowiony w 1777 r. i przebudowany w latach 1902-1903 według planów architekta Wacława Popławskiego. Kościół wybudowany w stylu późnogotyckim z elementami neogotyckimi. Położony w centrum miasta, na dawnym cmentarzu przykościelnym, orientowany, ogrodzony kamiennym murem z ciosów z okazałymi bramami w narożnikach.

Świątynia jest przykładem kościoła halowego, jednonawowego ze stropem drewnianym, belkowanym z pseudokasetonami. W prezbiterium, oddzielonym ścianą tęczową, sklepienie gwiaździste, w zakrystii kolebkowe, pod chórem kolebkowo-krzyżowe. Portale kamienne, ostrołukowe okna z żelaznych ramach z witrażami z 1950 r.

Wnętrze kościoła ulegało znacznym zmianom przez lata – obecnie jasne ze współczesnymi malowidłami, niegdyś ściany podzielone na pasy ze zdobieniami z lilii i ciemniejszymi dekoracjami powyżej. Ołtarz główny z 1749 r., ufundowany przez Jana Małachowskiego, w charakterze późnobarokowym z kolumnami podtrzymującymi baldachim. W centrum ołtarza krucyfik, za ołtarzem witraż z 1929 r. Pozostałe elementy wyposażenia wnętrza to: ołtarze boczne, kamienne z obrazami z początku XX w. Matki Boskiej Różańcowej i św. Mikołaja, ambona barokowa z 1906 r. z postaciami Ewangelistów i płaskorzeźbą Chrystusa Nauczającego, chrzcielnica z 1795 r., stacje drogi krzyżowej i dębowe meble, a także liczne epitafia i tablice okolicznościowe, w tym: późnorenesansowy nagrobek Hieronima Koneckiego, barokowa płyta Anny z Tworzyńskich Kempickiej, tablica rocznicowa Stanisława i Anny Małachowskich. W kościele znajdują się również relikwiarze oraz zabytki ruchome. Pod posadzką świątyni znajduje się krypta z miejscem pochówku księży proboszczów i szczątkami rodzin Odrowążów.

Na chórze znajduje się prospekt organowy (szafa 16 głosowa) w stylu neogotyckim, opracowany w firmie Adolfa Homana w 1906 r., poddany restauracji w 2021 r.

Romański tympanon z XIII w.

Pomnik św. Jana Nepomucena na placu kościelnym

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Na zewnętrznej ścianie południowej kościoła znajduje się cenny zabytek sztuki romańskiej - bogaty, tympanon z 1 połowy XIII wieku z przedstawieniem krzyża i drzewa życia. Ponadto na ścianie wmurowane są: gnomon i zegar słoneczny z 1621 r., płyta wspominająca ks. Stanisława Modrzewskiego z roku 1654 oraz epitafium ks. Piotra Krakowskiego z 1767 r. Nad wejściem głównym znajduje się tympanon z płaskorzeźbą Chrystusa Dobrego Pasterza autorstwa Wacława Durka. Na zewnętrznych ścianach wieży umieszczone są płyty z herbami: Odrowąż, Rawicz i Leliwa oraz łaćmińskim napisem majuskułowym, prawdopodobnie pochodzące z wcześniejszych, romańskich kościołów. Ponadto na frontonie znajdują się liczne współczesne tablice pamiątkowe.

Wokół kościoła usytuowane są zabytkowe (znajdujące się w rejestrze zabytków ruchomych nr 224 B z 20.01. 1973 r.): krzyż z 1847 r., figura św. Jana Nepomucena z 2 połowy XVIII w. i figura św. Floriana z końca XVIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY W KOŃSKICH (ul. Browarna 28)

Kościół od strony południowej

Fragment cmentarza przykościelnego

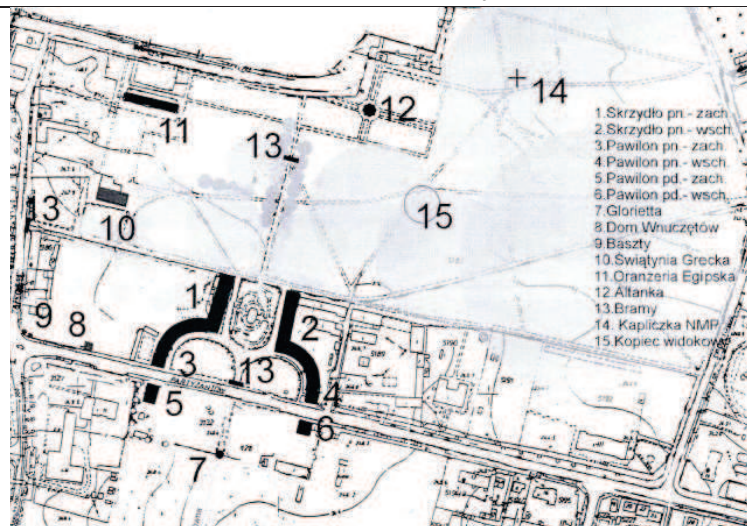
Kościół parafialny, orientowany, zlokalizowany w części Końskich zwanej Browary (dawniej Kościeliska). Plac kościelny znajduje się na wzniesieniu w formie cypla. Pierwszy kościół istniał w tym miejscu już prawdopodobnie w XIII w., a obecny zbudowany został przez Jana Faigela burgrabiego krakowskiego ok. 1770 r. z późniejszym założeniem cmentarza grzebalnego.

Kościół murowany z kamienia, obustronnie tynkowany. Obiekt jednonawowy, z węższym prostokątnym prezbiterium z półkoliście zakończoną absydą, z kruchtą i kryptą, współcześnie dobudowany aneks z metalu i szkła, na placu pomiędzy murem a kościołem. Wewnątrz świątyni ołtarz rokokowy z II poł. XVIII w. z kopią obrazu Matki Boskiej Dzikowskiej - ufundowaną przez hr. Tarnowskiego (1918 r.), ściany zdobią odnowione iluzjonistyczne freski z elementami symboliki religijnej. W elewacji kościoła znajdują się liczne płyty nagrobne, a w kryptach pochówki z rodów Małachowskich i Tarnowskich.

Na cmentarzu mieszczą się m.in.: stare nagrobki z XVIII wieku i XIX wieku oraz współczesne, w tym: figura przydrożna św. Jana Nepomucena z XVIII w., pomnik partyzantów z 1939-45 r. projektu W. Durka, nagrobki wykonane przez W. Szlifiera z lat 30-tych XX w., liczne miejsca pamięci narodowej związane z ważnymi wydarzeniami z historii Polski i wiele cennych obiektów małej architektury. Cmentarz otoczony murem w 1832 r. z ostrołukową bramą z żeliwną kratą z XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY W KOŃSKICH (ul. Partyzantów 1)

Plan zespołu pałacowo-parkowego w Końskich¹⁴

Widok na skrzydła pałacowe, muzeum, fragment parku

Zespół z XVIII i XIX w. tworzy nieregularny wielobok, rozciąga się wzdłuż ul. Partyzantów, a jego oś tworzą: równoległa do ulicy aleja z krzyżującą się aleją pn.-pd. Oś otwiera glorieta, dalej skrzydła pałacowe z 4 pawilonami, kończy – okazała brama parkowa.

Projekt założenia pałacowego z ok. 1740 r. został wykonany częściowo, bez budynku głównego ze zmianą dziedziczą. Skrzydła pałacowe symetryczne, na planie połączonych prostokąta i ćwierćelipsy (jednokondygnacyjne) zakończone pawilonami. Układ dwutraktowy z układem amfiladowym. Elewacja: na niskim cokole, zwieńczona gzymsem, artykułowana pilastrami, z otworami okiennymi po 2, z ryzalitem pozornym, zwieńczona szczytami. Pawilony na zamknięciu skrzydeł pałacowych i 2 wolnostojące po przeciwnej stronie ulicy – dwukondygnacyjne, na planie zbliżonym do kwadratu (1- przesunięty kwadrat, 1 – z dobudówką prostokątną), dach namiotowy, łamany, o falistym konturze w partii dolnej. Elewacje otynkowane na cokole, zwieńczone gzymsem, na osiach otwory okienne i drzwiowe w opaskach, pomiędzy osiami i w narożnikach toskańskie pilastry.

¹⁴ Źródło: karta biała zabytku, <https://zabytek.pl/pl>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Świątynia grecka

Oranżeria egipska

Park (ok. 15 ha) założony przez Izabelę Małachowską, przeprojektowany był w 1825 r. przez F.M. Lanciego w stylu angielskim, krajobrazowym, z licznymi obiektami architektonicznymi:

- glorieta z ogrodzeniem, z poł XVIII w. w stylu barokowym – płaska eksedra, rozcłonkowana trzema ślepymi arkadami, przykryta hemisferycznie, ujęta parami jońskich kolumn, zwieńczonych puttami i wazonami, ogrodzenie z kamiennych słupów z wazonami, przęśła z kutego żelaza,
- świątynia grecka (obecnie restauracja) – pocz. XIX w., na planie prostokąta z przybudówkami, jednokondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym, elewacje boniowane, zwieńczone fryzem i wydatnym gzymsem, otwory okienne wysokie zamknięte półkoliście, w elewacji zachodniej portyk z 6 kolumnami, zwieńczony tympanonem,
- oficyna wschodnia z bramą, stajnia, potem stolarnia z poł XIX w.,
- pawilon „oranżeria egipska” (obecnie nieużytkowany) – wykonany w 1825 r. w stylu historyzmu, rozbudowany. Budynek parterowy, na planie wydłużonego prostokąta, narożnie ujęty pseudopylonami z postaciami stylizowanych faraonów, w partii środkowej ryzalit. Okna trójboczne, zamknięte pochylone, pomiędzy nimi ośmioboczne kolumny z lotosowymi głowicami, w zwieńczeniach – egipska maska. Belkowanie z prostego fryzu. Pylony nakryte wysłepioną płytą, rozcłonkowane płycinami, w jednej stylizowane hieroglify,
- altana z II połowy XVIII w., na planie ośmioboku, murowana z ciosów kamiennych,
- w murze ogrodzeniowym od strony południowej: dom wnuczętów (1830-40), baszta, kapliczka, brama wjazdowa.

DOM W KOŃSKICH (ul. Piłsudskiego 26)

Budynek mieszkalny - ściana frontowa

Dom mieszkalny, powstały w 1798 r., w okresie największego rozkwitu miasta, znajduje się na skraju północnej pierzei rynku. Jest to budynek na planie prostokąta, piętrowy, z podwórzem. Pierwotny układ przestrzenny został przekształcony, początkowo będąc symetrycznym, dwuipółtraktowym z wąską sienią, powtórzonym w każdej kondygnacji. Bryła nadal w układzie kalenicowym do drogi, z dachem dwuspadowym, od podwórzca współczesne dobudówki. Na parterze w trakcie frontowym zachowane zostały sklepienia krzyżowe z gurtami, podobnie w piwnicach (sklepienia częściowo

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

naruszone poprzez wewnętrzne podziały pomieszczeń). Elewacja budynku siedmioosiowa, zamknięta gzymsem, pośrodku w pseudoryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem, na osi środkowej piętra niewielki balkonik na żeliwnych konsolkach i z bastardą. Otwory w parterze częściowo arkadowe, półkoliste, częściowo przebudowane współcześnie, trzy wejścia ze schodkami.

ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY W MODLISZEWICACH (ul. Piotrkowska 28)

Dwór na wyspie

Budynki kuźni i bramny od strony dziedzińca

Dwór powstał prawdopodobnie w końcu XVI w. z inicjatywy ówczesnego właściciela wsi Andrzeja Dunin-Modliszewskiego. Budynki mają charakter wiejskiej rezydencji obronnej usytuowanej na skraju sztucznej wyspy otoczonej fosą. Budynek główny na planie prostokąta z 2 cylindrycznymi basztami i 2 tarasami, podpiwniczony, trzykondygnacyjny (na parterze i piętrze środkowa sień, duża sala i 2 mniejsze pokoje) z klatką schodową w sieni. Dach dwuspadowy na korpusie i stożkowe na basztach. Dwór z łomów i ciosów piaskowca oraz cegły, sklepienia kamienne i ceglaste, detale architektoniczne z piaskowca. Elewacja zamknięta gzymsem koronującym (korpus) i belkowanym (baszty). Fasada z tarasem na 2 masywnych arkadach, ze schodami, otwory okienne prostokątne, w murach wież otwory strzelnicze. Zachowane sklepienia kolebkowe w części pomieszczeń, w tym w piwnicach. W obrębie zespołu późniejsze obiekty: budynek bramny z okazałym kamiennym portykiem i kuźnia z l. 30 tych, XVII w., oba murowane z łomów wapiennych.

ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW W NOWYM KAZANOWIE (Nowy Kazanów 8)

Kościół pw. Zwiastowania ZNM z fragm. klasztoru

Wnętrze kościoła

Kompleks powstał w latach 1627-1694 w stylu barkowym z klasycyzującą fasadą, jako kościół i klasztor dla oo. Bernardynów. Całość murowana z kamienia, otynkowana. Kościół jednonawowy, symetryczny, nawa dwuprzęsłowa, prostokątna z przyległym prostokątnym prezbiterium jednoprzęsłowym. Po obu stronach przesł kwadratowe kaplice (św. Antoniego od zachodu, św. Franciszka od wschodu). W nawach i prezbiterium sklepienia kolebkowe na gurtach z lunetami, w kaplicach

zwierciadlane lub kolebkowe z zakrystii krzyżowo-kolebkowe. Korpus kościoła zamyka się od zachodu w prostokątny wirydarz z trzech stron otoczony skrzydłami klasztorными. Wewnątrz ołtarz rokokowy i późnobarokowe polichromie.

Klasztor (powstały w I. 20 tych XVII w.- 2 poł. XVIII w.) wybudowany z kamienia w stylu barokowym. Składa się z 3 skrzydeł prostokątnych, piętrowy, w części podpiwniczony, oszkaropowany od strony południowej, ze sklepieniami kolebkowymi lub kolebkowo-krzyżowymi, okna mniejsze kwadratowe, w części południowo-wschodniej potrójne arkady na obu piętrach. W klasztorze nie zachowały się elementy wystroju wnętrz. Całość założenia ogrodzona murem, otynkowanym z pulpitemi i bramkami wejściowymi. Na placu znajdują się ponadto: kamienna rzeźba Jana Nepomucena, dwa nagrobki kamienne oraz bezstylowa kamienna dzwonnica z 1928 r. Pobliska drewniana plebania powstała w latach 1929-1930.

ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO W SIELPI WIELKIEJ (ul. Słoneczna 19)

Pudlingarnia – hala główna zakładu

Budynek administracyjny

Brama wjazdowa

Koło wodne wewnątrz pudlingarni

Zespół zakładu z lat 1821-1842 powstał z inicjatywy Stanisława Staszica, konstruowany był przez Ksawerego Druckiego-Lubeckiego i jest jednym z najważniejszych zabytków Staropolskiego Okręgu Przemysłowego.

Zabudowania fabryczne i osiedle mieszkalne zgrupowane wokół dwóch prostokątnych placów. Od wjazdu symetrycznie rozmieszczone budynki administracyjny i mieszkalny oraz portiernie i ogrodzenie, dalej dwie suszarnie drewna (na planie prostokąta, kryte dachami dwuspadowymi). Plac fabryczny z układem hydroenergetycznym w postaci kanału (częściowo podziemnego) przecinającego halę walcowni i pudlingarni – budynek prostokątny, wydłużony, wyraźnie podzielony na hale robocze, nakryty 5 dwuspadowymi dachami, w elewacji klasycyzm z półkolistymi oknami i prostymi drzwiami. Część budynków w zespole w trwałej ruinie lub bardzo złym stanie technicznym (ogrodzenie, budynek administracyjny, budynek urzędniczy, szpital i szkoła).

Wewnątrz pudlingarni znajduje się największe w Europie koło wodne (o średnicy 8,5 m i szerokości 2,8 m) oraz wiele urządzeń i maszyn zaprojektowanych przez inżyniera i wynalazcę - Philippe de Girard. Domy w zespole osiedla przemysłowego, murowane, na planie prostokąta z dachem dwuspadowym, w dwóch typach: 1 - izba, kuchnia, przedsionek i przybudówka gospodarcza (wzdłuż krótszych krawędzi placu), typ 2 - dwuizbowy (przy dłuższych krawędziach placu i w uliczce w kierunku lasu).

ZESPÓŁ KUŹNICY WODNEJ W STAREJ KUŹNICY

Budynek kuźni

Urządzenia napędzające koło

Zespół kuźnicy wodnej z układem hydroenergetycznym znajduje się nad rzeką Młynkowską. Całość założenia zajmuje teren ok. 3 ha. Obiekt wymieniany jest w dokumentach po raz pierwszy już w 1662 roku. W 1860 r. w pobliżu kuźni i na jej potrzeby wniesiony został wielki piec, który produkował 1000 ton surówki żelaza rocznie. Od pocz. XX w. zakład przekształcono na kuźnię z młotem wodnym, produkującą ze złomu drobne narzędzia rolnicze i gospodarskie. W 1957 r. zakończono działalność zakładu, w latach 70-tych XX w. przebudowano układ hydroenergetyczny z remontem grobli i upustu.

Na zespół składa się: układ hydroenergetyczny ze stawem, groblą z upustem roboczym (jaz ze stawidłem i drewnianym korytem) i jałowym, zaporą oraz kuźnia z kołem wodnym (drewniana), relikw wielkiego pieca ze śladami wysypiska żużlowego, drewniana szopa gospodarska – skład, budynek mieszkalny. Kuźnia to budynek drewniany na kamiennym fundamencie. W wyposażeniu kuźni zachowały się koło wodne nasiębiejne, młot naciskowy, miechy, piec grzewczy oraz narzędzia do pracy, tj.: szczypce, kleszcze, pręty, nożyce ręczne i inne.

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Tabela 8. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 31.05 2023 r.)

Miejscowość	Zabytek	Numer rejestru
Bedlno	Grodzisko, średniowiecze – okres nowożytny	Aa 6
Modliszewice	Kompleks zabudowań dworu obronnego	Aa 291/302
Stary Kazanów	Relikt obronnego dworu, okres nowożytny	Aa 13

GRODZISKO – BEDLNO

Stanowisko w Bedlnie znajduje się na południe od wsi (obszar AZP 78-59 st.1/7). Jest to mocno uszkodzone grodzisko wczesno średniowieczne pochodzące z XIII-XIV wieku, o średnicy ok 25 m, z wałami dookólnymi zachowanymi na wysokości ok 1,5 m.

KOMPLEKS ZABUDOWAŃ DWORU OBRONNEGO – MODLISZEWICE

Stanowisko archeologiczne na obszarze AZP 76- 60 we wschodniej części wsi Modliszewice, obejmuje całość terenu wyspy i fosy, łącznie z dworem obronnym i zabudowaniami.
(opis powyżej, zabytki nieruchome)

Kompleks dworu obronnego¹⁵

RELIKT DWORU OBRONNEGO - STARY KAZANÓW

Relikt ruin zamku wzniesionego w poł XVI w. przez Marcina Kazanowskiego, w latach 1637-1647 przebudowany w stylu wczesnobarokowym (na obszarze AZP 79-60 st. 2/6.) Składał się z prostokątnego dwuizbowego domu opiętego trzema cylindrycznymi basztami. Założenie składało się z dziedzińca otoczonego kamiennym murem z niewielkim budynkiem bramnym. Zamek miał charakter obronny: całość ulokowana była na kopcu zimnym otoczonym fosą. Do dziś zachował się kopiec z pozostałościami fundamentów.

Pozostałości dworu obronnego

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków dla Miasta i Gminy Końskie została zatwierdzona przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach dnia 8 października 2013 r. oraz przyjęta zarządzeniem Nr 269/2013 Burmistrza Miasta i Gminy Końskie z dnia 23 października 2013 r.

Obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

¹⁵ Źródło: <https://www.zamki.pl/?idzamku=modliszewice&dzial=galeria>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

W Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie znajduje się ogółem 238 obiektów nieruchomości, w tym 132 na terenie miasta Końskie oraz 106 obiektów na terenie wiejskim.

Obiekty nieruchome – według rodzajów:

- układ urbanistyczny: Końskie – centrum miasta;
- zespoły obiektów:
 - w Końskich: zespół pałacowo-parkowy (rej.), zespół kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja Bpa (rej.), zespół kościoła pw. św. Anny z cmentarzem (rej.), zespół dworca kolejowego, zespół koszar, osiedle kolejowe,
 - zespół kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bedlnie,
 - zespół rezydencjonalny w Modliszewicach (rej.),
 - zespół klasztorny Bernardynów w Nowym Kazanowie (rej.),
 - zespół zakładu i osiedla przemysłowego w Sielpi Wielkiej (rej.),
 - zespół kuźni wodnej w Starej Kuźnicy (rej.);
- cmentarze (poza zespołami):
 - cmentarz żydowski w Końskich,
 - cmentarze parafialne w Bedlnie i Sierostawicach,
 - cmentarz ewangelicki w Pomykowie,
 - cmentarz epidemiczny w Stadnickiej Woli;
- pozostałości lub ruiny: zamek z fosą w Kazanowie;
- kamienice, domy mieszkalne i gospodarcze:
 - w Końskich, przy ul.: 1 Maja, Browarnej, Granata, Hubala, Jasnej, Kazanowskiej, Lipowej, Odrowąza, Partyzantów, Piłsudskiego, Pocztovej, Sportowej, Starowarszawskiej, Warszawskiej, Zamkowej i pl. Kościuszki,
 - w miejscowościach: Czerwony Most, Czysta, Grabków, Koczwarą, Młynek, Młynek Nieświński, Nowy Dziebałtów, Nowy Kazanów, Stary Dziebałtów;
- poprzemysłowe (poza zespołami): hala warsztatów mechanicznych Joska Mintza w Końskich, kuźnia w Nowym Kazanowie;

*Hala warsztatów mechanicznych J. Mintza z 1929 r.
w Końskich, ul. Fabryczna*

*Kamienica, ul. Kaznowska 7
w Końskich*

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

*Kaplica pw. Matki Boskiej Częstochowskiej
w Wąsoszu z unikatowym wystrojem wewnętrznym*

*Cmentarz ewangelicki
w Pomykowie*

- krzyże, kapliczki, figury:
 - w Końskich przy ulicach: Hubala, Partyzantów, Spacerowej, Wjazdowej,
 - w miejscowościach: Baczyna, Barycz, Bedlenko, Bedlno, Chełb, Czerwony Most, Czysła, Drutarnia, Dyszów, Gatniki, Proćwin, Izabelów, Jeżów, Wąsosz, Kornica, Kopaniny, Modliszewice, Niebo, Nieświń, Nowy Dziebałtów, Pomorzany, Pomyków, Poraj, Proćwin, Przybyszowy, Rogów, Sielpia, Sierosławice, Stara Kuźnica, Stary Dziebałtów, Stary Sokołów, Sworzyce, Trzemoszna, Wąsosz, Wincentów;
- inne:
 - w Końskich: wieża strażacka, płaskorzeźba panoplium,
 - kamień graniczny majątku ziemskiego w Bedlnie,
 - stacja kolejowa w Kornicy,
 - układ wodny zakładów metalowych z groblą w Młynku Nieświńskim,
 - wieża strażnicza w Modliszewicach,
 - dwór Tarnowskich w Pile,
 - park podworski w Starym Sokołowie.

*Krzyż przydrożny z 1909 r.
w Rogowie*

*Kapliczka z XIX w.
w Nieświniu*

*Krzyż murowany z 1912 r.
w Trzemosznej*

Gminną Ewidencję Zabytków w zakresie obiektów nieruchomości zawiera Załącznik 1 do niniejszego programu.

W ewidencji gminy Końskie znajdują się 253 stanowiska archeologiczne rozlokowane na terenie miasta Końskie oraz w większości miejscowości w gminie. Zabytki archeologiczne rejestrowe stanowią 3 obiekty: średniowieczne grodzisko w Bedlnie, rezydencja obronna z okresu nowożytnego w Kazanowie Starym oraz zabudowania dworu obronnego w Modliszewicach. Pozostałe stanowiska reprezentują pozostałości z epok pradziejowych, średniowiecznych oraz z okresu nowożytnego.

Spis stanowisk archeologicznych na terenie gminy Końskie zawiera Załącznik 2 do niniejszego programu.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Do najbardziej wartościowych obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy Końskie, z punktu widzenia wartości historycznych, walorów kompozycyjno-przestrzennych i artystycznych oraz znaczenia dla obecnego rozwoju należą obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego. Obiekty te stanowią pozostałości historycznie ukształtowanej zabudowy, tworzą atrakcyjną i wyjątkową przestrzeń zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich.

Układ urbanistyczny Końskich z rynkiem i kolegiatą św. Mikołaja oraz zespołem pałacowo-parkowym tworzą oś centralną miasta, zajmują znaczne, powiązane ze sobą przestrzenie, wizualnie wyodrębnione i ze względu na znaczną wartość stanowią wizytówkę gminy. Wartościowa dla dziedzictwa kulturowego miasta jest także zabudowa ulic w centrum tzn. kamienice, kamienice z bramą przejezdną. Planowane na tym terenie działania to np.: renowacja gloriety i zagospodarowanie terenu wokół oraz – w dalszej perspektywie – odnowa pozostałych pawilonów i murów w zespole pałacowo-parkowym, wspieranie właścicieli kamienic (wpisanych do GEZ) w odnowie elewacji oraz rewitalizacja kolejnych terenów miasta głównie w jego centralnej części oraz na tzw. błoniach. Działania na tym obszarze są wskazane jako priorytetowe ze względu na potrzebę zachowania wartościowych historycznie i pod względem zabytkowym obiektów i przestrzeni, wspomagają tym samym rozwój społeczno-gospodarczy gminy, jak i jej atrakcyjność dla mieszkańców i turystów.

Bezwzględna wartość zabytkową oraz historyczną ma obiekt dawnego zakładu przemysłowego w Sielpi należącego do Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Prace w obiekcie już się rozpoczęły, remontów wymachują kolejne obiekty wraz z aranżacją wystaw wewnątrz i zagospodarowaniem terenu. Kompleks jest niezwykle cennym także pod względem turystycznym, a po odnowie stanie się niewątpliwą atrakcją dla odwiedzających gminę oraz dla badaczy i specjalistów. Zespół zakładu włączony zostanie w powstający szlak turystyczny Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Północy „Żelazne Doliny”.

Ze względu na wartości artystyczne, historyczne, ale także religijne duże znaczenie dla ogółu i lokalnej społeczności mają obiekty sakralne. Działania w kościołach parafialnych, np. p.w. św. Mikołaja w Końskich – zabezpieczenie obiektu, odnowa elementów architektonicznych czy wystroju, p.w. Zwiastowania NMP w Nowym Kazanowie – renowacja wyposażenia, i innych – realizowana będzie przez zarządców obiektów. Ważną rolę w krajobrazie gminy odbywają też kapliczki, figury oraz

miejsca pamięci narodowej. Obiekty wymagające renowacji byłyby sukcesywnie odmawiane w ramach możliwości finansowych Gminy.

Ponadto na terenie gminy wspierane będą inicjatywy, podejmowane przez różne środowiska, w tym instytucje kultury, stowarzyszenia, organizacje itp., mające na celu ochronę i rozpowszechnianie wartości niematerialnych dziedzictwa kulturowego regionu.

Gmina Końskie, jako właściciel obiektów zabytkowych, zarządca przestrzeni, jednostka odpowiedzialna za edukację i kulturę, będzie starała się kompleksowo rozwiązywać problemy opieki nad zabytkami i ochrony wartości materialnych i niematerialnych, w związku z czym m.in. ubiegać się będzie o różnorodne źródła finansowania projektów, będzie nawiązywać kontakty z badaczami, instytucjami działającym w przestrzeni kultury oraz prowadzić inne działania ochrony i upowszechniania dziedzictwa.

5.6. Działania w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego podejmowane na terenie gminy Końskie w latach 2018-2023

Gmina Końskie realizuje zadania inwestycyjne w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego. W ostatnich latach realizowane były m.in.:

- kompleksowa rewitalizacja rynku w Końskich oraz ulic w centrum miasta: Piłsudskiego, Placu Kościuszki i Granata wraz z odnową rzeźby konnej T. Kościuszki,
- termomodernizacja skrzydeł pałacowych w zespole pałacowo-parkowym w Końskich (obecnie siedziba Urzędu Miasta i Gminy w Końskich): odnowa elewacji, renowacja wartościowych elementów architektonicznych i detali stolarki, wyposażenia wnętrz, np. pieców, schodów, szafek ściennych,
- adaptacja budynków stolarni w zespole pałacowo-parkowym w Końskich na potrzeby muzeum ziemi koneckiej wraz z zagospodarowaniem terenów wokół w ramach zadania Rewitalizacja miasta Końskie,
- kompleksowa rewitalizacja parku im. Małachowskich w zespole pałacowo-parkowym w Końskich wraz z renowacją obiektów architektonicznych (altana, brama, kapliczka neogotycka, popiersie Tadeusza Kościuszki, studnia),
- rozpoczęcie modernizacji budynków w zespole zakładu i osiedla przemysłowego w Sielpi Wielkiej na potrzeby utworzenia instytucji kultury – muzeum,
- dotacja ze środków Gminy Końskie na prace konserwatorskie ołtarza bocznego w kościele parafialnym p.w. Zwiastowania NMP w Nowym Kazanowie,
- rozpoczęcie starań o uregulowanie stanu prawnego nieruchomości zabytkowych, w tym na terenie Starej Kuźnicy.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Rewitalizacja rynku w Końskich

Park im. Małachowskich w Końskich

Muzeum w zespole pałacowo-parkowym w Końskich

Odrestaurowane schody w Bibliotece Publicznej w Końskich

Odnowiony nagrobek na cmentarzu w Końskich

Działania na rzecz odnowy obiektów zabytkowych prowadzi Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Końskich, z funkcjonującą w jego strukturze Komisją Opieki nad Zabytkami. W roku 2020, z dofinansowaniem ze środków Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, odnowiona została figura Św. Jana Nepomucena znajdująca się na placu przy kolegiacie św. Mikołaja w Końskich. Dzięki niemal corocznym kwestom na cmentarzu parafialnym w Końskich w latach 2016-2022 odnowionych zostało ogółem 17 zabytkowych nagrobków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Końskie

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Końskie została przeprowadzona na podstawie przeprowadzonej wizji lokalnej w gminie, mającej na celu uaktualnienie informacji zawartych w Gminnej Ewidencji Zabytków nieruchomości i archeologicznych. Przeanalizowano dokumenty strategiczne gminy oraz archiwalne i najnowsze publikacje dotyczące gminy i regionu, a także wykorzystano informacje i sprawozdania wydziałów Urzędu Miasta i Gminy w Końskich oraz jednostek pomocniczych.

Tabela 9. Analiza SWOT dla oceny zachowania dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Końskie (opracowanie własne)

<i>Rodzaj</i>	<i>Wyszczególnienie</i>
<i>Atuty dziedzictwa kulturowego gminy</i>	<ul style="list-style-type: none">– występowanie wartościowych obiektów zabytkowych w zespołach przestrzennych, w tym związanych z tradycją przemysłową regionu, oraz pojedynczych unikatowych obiektów nieruchomości,– walory przestrzenne i krajobrazowe gminy oraz bogactwo środowiska przyrodniczego,– bogata historia regionu, gminy oraz poszczególnych miejscowości, związana ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym i ruchem narodowo-wyzwoleńczym;– zrealizowanie zamierzeń rewitalizacyjnych obejmujących znaczną część centrum miasta z rynkiem, parkiem i obiektami zabytkowymi na tym terenie;– funkcjonowanie Planu Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie,– działalność kół gospodyń wiejskich i zespołów ludowych w zachowaniu dziedzictwa niematerialnego: tradycyjnych obrzędów, przepisów kulinarnych, robótek ręcznych, itp.,– działalność instytucji kultury, w tym: Koneckiego Centrum Kultury (tworzenie bogatego kalendarza i oprawy wydarzeń kulturalnych, historycznych i kościelnych), Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Końskich (dokumentowanie wydarzeń, upowszechnianie wiedzy historycznej, kulturalnej, działalność wydawnictwa ARSLIBRIS),– dbałość mieszkańców o cmentarze grzebalne, przydrożne figurki, krzyże, kapliczki oraz miejsca pamięci narodowej,– działalność stowarzyszeń na rzecz rozwoju kulturowego gminy,– zachowanie tradycyjnych świąt kościelnych wraz z obrzędowością, obchodzenie świąt państwowych oraz upamiętnianie ważnych dla regionu wydarzeń historycznych,– stworzenie mechanizmu umożliwienia dofinansowania renowacji obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków dla właścicieli prywatnych (w chwili obecnej dotyczy obiektów w centrum miasta);
<i>Słabości</i>	<ul style="list-style-type: none">– przemieszanie funkcji w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, brak ładu, liczne niewykorzystane tereny w centrum miasta,– niedostateczna świadomość społeczna co do wartości i potrzeby chronienia zasobów kulturowych,– niewystarczające zewnętrzne środki finansowe na działania inwestycyjne, edukacyjne, promujące w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
<i>Szanse</i>	<ul style="list-style-type: none">– kształtowanie ładu przestrzennego poszczególnych miejscowości i miasta poprzez działania administracyjne i inwestycyjne,– przeprowadzenie kompleksowych rewitalizacji obszarów na terenie miasta i poszczególnych wsi,– utworzenie placówki muzealnej,– przestrzeganie form architektonicznych wynikających z uwarunkowań kulturowych,– zabezpieczenie obiektów wartościowych dla gminy przed ruiną, zniszczeniem i aktami wandalizmu,– współpraca gminy z właścicielami obiektów zabytkowych, udzielanie dotacji na renowację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków w centrum miasta,– uzyskania dofinansowań ze środków zewnętrznych na realizację zamierzeń dotyczących opieki nad zabytkami i rozpowszechniania kultury, promocje,

	<ul style="list-style-type: none">–wzrost poczucia lokalnej tożsamości mieszkańców gminy,–wspomaganie działań instytucji kultury, oświaty, stowarzyszeń itp. w zachowaniu tradycji, obrzędowości świąt kościelnych i ludowych oraz świętowanie wydarzeń historycznych ważnych dla regionu i kształtowanie państwowości,–działalność stowarzyszeń, fundacji na rzecz opieki, odnowy, dokumentowania zasobów i promocji kultury regionu;
<i>Zagrożenia</i>	<ul style="list-style-type: none">–brak świadomości mieszkańców odnośnie konieczności zachowania tradycyjnej zabudowy i właściwego odnawiania zabytków architektonicznych,–brak inwestorów zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych,–zagrożenia zewnętrzne dla budowli zabytkowych: dewastacja, pożar, podtopienie, niekorzystne warunki atmosferyczne, niewłaściwe zabezpieczenie obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków,–zagrożenie aktami wandalizmu lub kradzieży w stosunku do cmentarzy, kościołów oraz do elementów architektury drobnej, zagrożenie sytuacją kryzysową.

7. Założenia Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

7.1. Priorytety Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie

Celem „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków i tradycyjnej zabudowy oraz zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Końskie.

Priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego gminy Końskie:

Priorytet 1.

Ochrona zabytków i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy

Priorytet 2.

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju gminy

Priorytet 3.

Badanie, dokumentacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy

Najważniejszym priorytetem rozwoju gminy Końskie jest ożywienie gospodarcze oraz zwiększenie jej potencjału turystycznego i kulturalnego. Jest to możliwe dzięki współpracy samorządu oraz przedstawicieli społeczeństwa i sektora prywatnego, a w kwestii dotyczących opieki nad zabytkami np. nadawanie istniejącym obiektom nowych funkcji, zgodnie z potrzebami społecznymi, tworzenie miejsc pracy w sektorach związanych z dziedzictwem kulturowym. Priorytety zakładają w pierwszej kolejności podjęcie niezbędnych długo- i krótkoterminowych

działań na rzecz zachowania w jak najlepszym stanie zasobu zabytkowego gminy dla przyszłych pokoleń. Jakość przestrzeni publicznej, krajobrazu i architektury ma istotny wpływ na warunki życia mieszkańców i wymaga przyjęcia integralnego podejścia do rozwoju w jego aspektach: kulturowym, społecznym, ekonomicznym i ekologicznym dlatego ważne jest ukierunkowanie na działania planistyczne w przestrzeni. Dla dopełnienia najważniejszych elementów programu konieczne jest także stałe badanie i dokumentacja oraz edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy, w tym jego wartości trwałych, jak i dziedzictwa niematerialnego.

7.2. Kierunki działań programu

Układ priorytetów i kierunków działań dla „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027”:

Priorytet 1.

Ochrona zabytków i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy

Kierunki:

1. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego.
2. Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie.

Priorytet 2.

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju gminy

Kierunki:

1. Działania zwiększające atrakcyjność zabytków i ich wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy.
2. Gminny system ochrony dziedzictwa kulturowego.

Priorytet 3.

Badanie, dokumentacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy

Kierunki:

1. Badanie i dokumentowanie zasobu zabytkowego i kulturowego gminy.
2. Popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy.

7.3. Zadania w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w Gminie Końskie

Zadania „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” przedstawiono w układzie priorytetów i kierunków działań.

Tabela 10. Zadania opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego

<i>Kierunek</i>	<i>Zadania</i>
Priorytet 1.	
<i>Ochrona zabytków i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy</i>	
<i>Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego</i>	Realizacja działań konserwatorskich, rewitalizacyjnych, remontowych obiektów zabytkowych i terenów zielonych będących w administracji gminy, poprzedzona analizą stanu zachowania oraz uzyskaniem stosownych wytycznych i zezwoleń konserwatorskich.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

	<p>Uporządkowanie terenów i zabezpieczenie obiektów zabytkowych znajdujących się w administracji gminy przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.</p> <p>Realizacja działań rewitalizacyjnych na terenie miasta, jak i terenach wiejskich Starej Kuźnicy i Sielpi Wielkiej.</p> <p>Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni i przestrzeni wpływającej na walory krajobrazu kulturowego.</p> <p>Monitoring stanu zachowania i przeznaczenia obiektów zabytkowych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.</p> <p>Współpraca z rządowymi, wojewódzkimi i innymi służbami ochrony zabytków oraz instytucjami pomocowymi.</p>
<i>Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie</i>	<p>Realizacja zasad ochrony historycznych układów ruralistycznych poszczególnych miejscowości (w tym: historycznej sieci drogowej, podziałów własnościowych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabudowy, ukształtowania terenu i stosunków wodnych).</p> <p>Konsekwentne przestrzeganie planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnianie w nowych planach ochrony zabytkowych układów przestrzennych oraz walorów krajobrazowych i przyrodniczych.</p> <p>Przestrzeganie zapisów zawartych w Planie Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie.</p> <p>Powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy.</p> <p>Respektowanie istnienia stanowisk archeologicznych oraz stref ochrony archeologicznej w polityce przestrzennej gminy i przy prowadzeniu prac konserwatorskich, rewitalizacyjnych itp.</p>

Priorytet 2.

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju gminy

<i>Działania zwiększające atrakcyjność zabytków i ich wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy</i>	<p>Utworzenie muzeum.</p> <p>Sieciovanie produktów turystycznych – współpraca międzygminna i regionalna w zakresie wspólnego produktu turystycznego, w tym: Szlaku Żelazne Doliny dotyczącego zabytków techniki i dziedzictwa Staropolskiego Okręgu Przemysłowego – produkt Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Północy (wspólna oferta, bilet, powiązanie komunikacyjne, promocja).</p> <p>Polepszenie dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez odpowiednie oznakowanie dróg, szlaków turystycznych oraz promocję w środkach masowego przekazu, mediach społecznościowych, forach branżowych.</p> <p>Tworzenie bazy i infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej przy wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych gminy.</p> <p>Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami będącymi własnością różnych podmiotów.</p> <p>Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na prowadzenie działań kultywujących lokalne dziedzictwo.</p> <p>Promowanie przywracania tradycyjnego rzemiosła oraz ginących zawodów w formie np. programów stypendialnych, organizacji wydarzeń z ich udziałem, promocję na stronach gminnych i instytucji kultury, itp.</p> <p>Organizacja okazjonalnych jarmarków z udziałem twórców i rzemieślników z regionu.</p>
--	--

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

<i>Gminny system ochrony dziedzictwa kulturowego</i>	<p>Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią, tradycją i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury.</p> <p>Opracowanie zasad dofinansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków z funduszy gminnych oraz doradztwo dla właścicieli obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych.</p> <p>Wspieranie artystów, twórców ludowych, działających na terenie gminy w formie np. programów stypendialnych, organizacji wydarzeń z ich udziałem, promocję na stronach gminnych i instytucji kultury, itp.</p> <p>Wspieranie zespołów folklorystycznych i ludowych, działalności Kół Gospodyń Wiejskich i świetlic wiejskich w kultywowaniu tradycji regionalnej w formie np. dotacji na organizację działań kulturalnych, organizacji wydarzeń z ich udziałem, promocję na stronach gminnych i instytucji kultury, itp.</p>
Priorytet 3.	
Badanie, dokumentacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy	
<i>Badanie i dokumentowanie zasobu zabytkowego i kulturowego</i>	<p>Udostępnianie obiektów zabytkowych i stanowisk archeologicznych do naukowego badania oraz wspieranie badań związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym.</p> <p>Aktualizacja i rozwijanie funkcjonalności interaktywnej mapy gminy poprzez odpowiednie warstwy systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Gromadzenie publikacji, tekstów źródłowych, wypisów, dokumentacji fotograficznej o zabytkach, historii, kulturze, obyczajach itp. regionu oraz ich udostępnianie i rozpowszechnianie przez Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Końskie.</p>
<i>Popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy</i>	<p>Organizacja kalendarza wydarzeń kulturalnych w gminie przez Koneckie Centrum Kultury – tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu dla mieszkańców miasta i wsi, wszystkich grup wiekowych.</p> <p>Wprowadzanie elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego do edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez różnego rodzaju aktywności np. spotkania, konkursy, wystawy, wycieczki.</p> <p>Kontynuowanie działalności wydawniczej Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Końskie – Wydawnictwa ARSLIBRS – w zakresie publikacji o tematyce regionalnej, historycznej i kulturowej.</p> <p>Organizacja wydarzeń naukowych, sesji tematycznych dotyczący historii, tradycji i dziedzictwa gminy i regionu.</p> <p>Promocja medialna gminy: udział w targach, publikowanie materiałów w branżowych wydawnictwach wojewódzkich, regionalnych, promocja na mapach interaktywnych i aplikacjach, publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających walory dziedzictwa kulturowego gminy dla mieszkańców i turystów; obsługa ruchu turystycznego przez Centrum Informacji Turystycznej.</p> <p>Współpraca międzygminna i regionalna w zakresie wspólnego promowania dziedzictwa kulturowego, organizacji imprez kulturalnych, historycznych, plenerowych festynów, szkoleń itp.</p>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

W zakresie opieki nad zabytkami na lata 2024-2027 przewidziane są również zadania inwestycyjne.

Tabela 11. Zadania inwestycyjne opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego

Zadanie	Opis zadania
Rewitalizacja przestrzeni miejskiej	Rewitalizacja obejmująca kolejne rejony miasta dla stworzenia kompletnej, przyjaznej dla mieszkańców przestrzeni, w tym: niezagospodarowanych kwartałów w centrum miasta, odnowa zabytków, zagospodarowanie błoni, itp.
Odrestaurowanie obiektów w zespole pałacowo-parkowym, w tym Glorietty, pawilonów, muru	Odrestaurowanie Glorietty i zagospodarowanie terenu wokół zabytku. Modernizacja pawilonów po stronie południowej ul. Partyzantów z przeznaczeniem na cele społeczne. Odnowienie muru parkowego od strony ulic Partyzantów i Zamkowej. Ukończenie rewitalizacji parku w Końskich.
Utworzenie muzeum	Aranżacja wystaw i wyposażenie obiektu dla prowadzenia działalności muzealnej.
Odnowa budynków i terenu zakładu przemysłowego w Sielpi	Ukończenie odnowy i adaptacji budynków oraz aranżacji wystaw w zespole do prowadzenia działalności muzealnej.
Renowacja obiektów zabytkowych (w tym zabytków techniki) i włączenie ich w obieg społeczno-gospodarczy	Zabezpieczenie, odnowa, wyeksponowanie wartości artystycznych i historycznych obiektów cennych w krajobrazie i dziedzictwie kulturowym gminy, szczególnie obiektów związanych ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym oraz miejsc szczególnie ważnych dla historii regionu i kapliczek. Włączenie zabytków w obieg gospodarczy (przywrócenie lub zmiana funkcji, adaptacja, wartość dodana).
Działania w obiektach sakralnych	Remonty, zabezpieczenia, modernizacja obiektów sakralnych, kościołów oraz renowacja zabytkowych elementów wystroju i wyposażenia przez właścicieli i zarządców obiektów.

Przewidywana jest realizacja zadań inwestycyjnych i administracyjnych (w tym: uregulowanie spraw własności terenów i obiektów zabytkowych), które wynikły w trakcie obowiązywania niniejszego programu, a nie zostały w nim ujęte.

Wykonanie zadań z zakresu „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” leży w kompetencji:

- władz gminy poprzez poszczególne wydziały Urzędu Miasta i Gminy w Końskich,
- właścicieli obiektów, w tym: właścicieli prywatnych, kościołów i innych związków wyznaniowych,
- jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta i Gminy w Końskich i instytucji samorządowych i społecznych z terenu gminy.

8. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami

8.1. Instrumenty realizacji Programu

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Końskie na lata 2024 -2027 realizowany będzie według przyjętego planu strategicznego w celu osiągnięcia założonych priorytetów. Wdrażanie programu wymaga współpracy Gminy, właścicieli obiektów zabytkowych oraz innych podmiotów związanych z ochroną dziedzictwa kultury, środowiska naturalnego, rozwoju infrastruktury i turystyki. Podstawę realizacji Programu stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje wykonywane za pomocą instrumentów.

Tabela 12. Instrumenty realizacji Programu Opieki nad Zabytkami (opracowanie własne)

Rodzaj	Wyszczególnienie
<i>instrumenty prawne</i>	<ul style="list-style-type: none">- wykonanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami,- wnioskowanie o wpis do rejestru i ewidencji zabytków obiektów,- uzgodnienie, opinie, wytyczne wydawane przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach,- aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
<i>instrumenty finansowe</i>	<ul style="list-style-type: none">- finansowanie z budżetu gminy prac konserwatorskich i restauratorskich w obiektach zabytkowych będących własnością gminy,- wnioskowanie o dofinansowanie z budżetu państwa wydatków gminy na realizację zadań z zakresu kultury,- aplikowanie i korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy zewnętrznych i europejskich oraz o dotacje, subwencje przez gminę, stowarzyszenia działające w zakresie kultury, w tym; PTTK, fundacje, właścicieli prywatnych i instytucjonalnych,- współpraca w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego,- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane będących własnością innych podmiotów przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków;
<i>instrumenty koordynacji</i>	<ul style="list-style-type: none">- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, program rewitalizacji, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje),- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,- współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie obiektów sakralnych;;- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego,- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,- współpraca z organizacjami pozarządowymi;
<i>instrumenty społeczne</i>	<ul style="list-style-type: none">- edukacja kulturowa społeczności lokalnej,- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;- współpraca z organizacjami pozarządowym,- aktywizacja społecznych opiekunów zabytków,- promocja walorów kulturowych, historycznych, przyrodniczych;
<i>instrumenty kontrolne</i>	<ul style="list-style-type: none">- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,- monitorowanie stanu zachowania obiektów i funkcjonowania środowiska kulturowego,- ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,

- sporządzanie, co dwa lata, sprawozdania z realizacji Programu oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania.

8.2. Formy opieki nad zabytkami

Według obowiązującej ustawy dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania go, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

Tabela 13. Formy opieki nad zabytkami (opracowanie własne)

Rodzaj	Wyszczególnienie
<i>rozpoznanie</i>	Podstawa wszelkich działań w dziedzinie ochrony zabytków. Rozpoznanie jako proces ciągły, jest podstawą do aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków.
<i>zabezpieczenie</i>	Sposoby zabezpieczenia obiektów zabytkowych: prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wpisanie do rejestru zabytków, oznakowanie zabytkowych obiektów znakiem „Konwencji Haskiej”, uwzględnienie ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego. Znak Konwencji Haskiej to tarcza skierowana ostrzem w dół, podzielona wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe (tarcza herbowa złożona z błękitnego kwadratu, którego jeden z kątów tworzy ostrze tarczy, oraz umieszczonego nad nim błękitnego trójkąta, rozgraniczonych po każdej stronie białym trójkątem).
<i>konserwacja</i>	Konserwacja to zespół stałych i systematycznych działań mających na celu utrzymanie obiektu zabytkowego w dobrym stanie technicznym. Konserwacja kieruje się dwoma zasadami: <ul style="list-style-type: none">- minimalnej interwencji polegającej na zastosowaniu jak najskromniejszych środków, które mają wpływ na istniejącą tkankę zabytkową,- odwracalności interwencji – zawsze winna istnieć możliwość zlikwidowania skutków zabiegu konserwatorskiego, gdyby zaistniała potrzeba powrotu do stanu sprzed interwencji. Konserwacja przeprowadza się po dokładnym zinventaryzowaniu obiektu (ustalenie stanu dzieła, obiektu) oraz przedstawieniu zakresu prac koniecznych do przeprowadzenia i wybraniu odpowiedniej metody konserwacji. Ma ona zawsze charakter zachowawczy - bez uzupełniania brakujących fragmentów zabytku. W innym przypadku zabieg konserwatorski poszerza się o rekonstrukcje pod warunkiem, iż po interwencji istnieje możliwość łatwej identyfikacji elementów dodanych do zabytkowej tkanki. Możliwe jest także zalecenie uzupełniania brakującej tkanki zabytkowej współczesną formą zharmonizowaną z charakterem zabytku w wymiarze estetycznym i materiałowym. Prace konserwacyjne nieruchomości zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami. Podstawowym priorytetem w zakresie ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych jest „nie niszczyć bez potrzeby” – zachowanie najcenniejszych, największych skupisk stanowisk archeologicznych w stanie nie naruszonym, w miejscu ich pierwotnego występowania „in situ”.

<i>rewaloryzacja</i>	Dotyczy poszczególnych obiektów, które mogą być do pewnego stopnia przekształcane, by dostosować je do współczesnych wymogów życia i aktualnych funkcji, ale tak by nie utraciły swych wartości zabytkowych i estetycznych,
<i>rewitalizacja</i>	Rewitalizacja oznacza w sensie dosłownym „przywrócenie do życia” i najczęściej odnosi się do obszaru zurbanizowanego (np. części miasta lub zespołu obiektów budowlanych), który w wyniku przemian gospodarczych, społecznych, ekonomicznych i innych, utracił całkowicie lub częściowo swoją pierwotną funkcję i przeznaczenie, jak również gdzie występują niekorzystne zjawiska społeczne. Pojęcie rewitalizacji odnosi się do kompleksowego procesu odnowy wyznaczonego terenu, znalezieniu dla niego nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym zmieni lub wzbogaci swoją funkcjonalność.

8.3. Zalecenia postępowania z zabytkami nieruchomymi i archeologicznymi w wyniku prowadzenia prac konserwatorskich

Tabela 14. Zalecenia dotyczące opieki nad zabytkami (opracowanie własne)

Wyszczególnienie

Zalecenia dotyczące nagłego zagrożenia dla obiektu zabytkowego

W razie nagłego zagrożenia dla zabytku należy zawiadomić Urząd Miasta i Gminy w Końskich oraz w zależności od zagrożenia: straż pożarną, Policję. Służby te muszą zabezpieczyć zabytek przed jego dalszą degradacją, udokumentować zaistniałe straty i podjęte w trakcie trwania zagrożenia działania, poinformować właściwe organy tj. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zaistniałej sytuacji, stratach, podjętych działaniach, potrzebach pomocy oraz wykonać ekspertyzę konserwatorską.

Zalecenia w przypadku prowadzenia prac konserwacyjnych na obiektach i stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru lub gminnej ewidencji zabytków

Według obowiązujących w Polsce ustaw dotyczących ochrony zabytków oraz prawa budowlanego, właściciel obiektu zabytkowego przewidzianego do konserwacji, odbudowy itp., powinien dysponować m.in. dokumentami: potwierdzoną decyzją wpisu obiektu do rejestru zabytków lub do Gminnej Ewidencji Zabytków, potwierdzonym dowodem prawa własności do obiektu, decyzją właściwego organu ochrony zabytków zezwalającą na przeprowadzenie prac, projektem budowlanym, pozwoleniem na budowę lub zgłoszeniem robót budowlanych.

Pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich itp. obejmuje: dane o zabytku, dane wnioskodawcy, zakres prac z programem prac konserwatorskich, terminem realizacji, wskazaniem wykonawcy oraz nadzoru konserwatorskiego. Właściciel powinien posiadać pozwolenie na budowę albo zgłoszenie robót budowlanych.

Robotami budowlanymi przy zabytkach nieruchomych mogą kierować jedynie osoby, które posiadają odpowiednie uprawnienia budowlane oraz odbyły minimum 2-letnią praktykę zawodową przy obiektach zabytkowych. Roboty budowlane po uzyskaniu zezwoleń przebiegają w takiej samej formie jak prace przy innych obiektach budowlanych, tj. wymagają prowadzenia dziennika budowy, posiadania harmonogramu działań zgodnego z prawem oddania obiektu do użytku i odbioru robót budowlanych.

Prace konserwacyjne obiektów zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami.

Zalecenia w przypadku prowadzenia inwestycji na terenie wpisanym do rejestru lub odkrycia stanowiska archeologicznego

Prowadzenie robót budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków (według przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682, z późn. zm.) wymaga przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W przypadku odnalezienia materiału archeologicznego (zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.) należy natychmiast wstrzymać roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty obiekt, zabezpieczyć go i miejsce jego odkrycia przy użyciu dostępnych środków oraz niezwłocznie powiadomić Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków albo Burmistrza Miasta i Gminy.

Jeśli informację o znalezisku otrzyma organ gminy, jest on zobowiązany w terminie nie dłuższym niż 3 dni przekazać ją ŚWKZ, który w terminie 5 dni od dnia otrzymania informacji, jest zobowiązany dokonać oględzin znalezionej rzeczy i miejsca jej znalezienia oraz, w razie potrzeby, nakazać przeprowadzenie na koszt inwestora ratunkowych badań archeologicznych. Badania ratunkowe wstrzymujące roboty inwestycyjne nie mogą trwać dłużej niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji ŚWKZ. Jednak, gdy znaleziska posiadają wyjątkową wartość, ŚWKZ może wydać decyzję o przedłużeniu wstrzymania robót do 6 miesięcy. Niezgłoszenie znaleziska archeologicznego lub narażenie go na zniszczenie bez powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków podlega według prawa karze grzywny (art. 115 ustawy o ochronie zabytków).

9. Zasady oceny realizacji programu i sposoby jego finansowania

Niniejszy „Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie” został sporządzony na lata 2024-2027. W wyniku obowiązku ustawowego zachodzi konieczność aktualizacji dokumentu w okresie 4 letnim od przyjęcia go przez Radę Miejską oraz obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji programu. Sprawozdanie takie Burmistrz Miasta i Gminy Końskie przedstawia Radzie Miejskiej.

Monitoring realizacji Programu może odbywać się m.in. na podstawie wskaźników lub w formie opisowej.

Tabela 15. Przykładowe wskaźniki monitoringu

Kierunek	Wskaźnik
Priorytet 1.	
Ochrona zabytków i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy	
<i>Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego</i>	- liczba i nazwa odnowionych obiektów zabytkowych, - powierzchnia uporządkowanych i odnowionych terenów zielonych i przestrzeni, - zrealizowane działania rewitalizacyjne w mieście i na terenie wiejskim, - wysokość środków finansowych wydatkowanych na realizację działań z zakresu opieki nad zabytkami;
<i>Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie</i>	- powierzchnia uchwalonych MPZP, - liczba działań związanych z ochroną historycznych układów ruralistycznych poszczególnych miejscowości, - liczba działań związanych z badaniem stanowisk archeologicznych lub stref ochrony archeologicznej.
Priorytet 2.	
Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju gminy	
<i>Działania zwiększające atrakcyjność zabytków i ich wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy</i>	- liczba i nazwa utworzonych placówek muzealnych, - liczba i nazwa produktów turystycznych, w tym pozostających w sieci, - liczba nowych obiektów turystycznych i rekreacyjnych, - liczba podjętych działań dotyczących uzyskania środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami;

<i>Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego</i>	- liczba inicjatyw wpierających działalności organizacji pozarządowych, artystów, twórców ludowych, zespołów folklorystycznych i ludowych, działalności Kół Gospodyń Wiejskich i świetlic wiejskich.
--	--

Priorytet 3.
Badanie, dokumentacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy

<i>Badanie i dokumentowanie zasobu zabytkowego i kulturowego</i>	- liczba poprowadzonych badań obiektów zabytkowych i stanowisk archeologicznych;
--	--

<i>Popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy</i>	- liczba wydarzeń kulturalnych w gminie organizowanych przez Koneckie Centrum Kultury, - liczba nowych wydawnictw Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Końskie, - liczba i nazwa zorganizowanych wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe gminy, - liczba i nazwa podejmowanych działań ponadgminnych, - wysokość środków finansowych wydatkowanych na realizację działań popularyzacji wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy.
--	--

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Finansowanie działań dotyczących ochrony zabytku jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym.

Ochrona zabytków i opieka nad nimi, wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań. Potencjalnymi źródłami dofinansowania działań mogą być:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z budżetu państwa w ramach programów operacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym, rozwojem infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz edukacji kulturalnej, upowszechniania dziedzictwa kulturowego,
- dotacje Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu ochrony dóbr kultury, w tym m.in. prac budowlanych, konserwatorskich, opracowania dokumentacji projektowych i prac konserwatorskich, zabezpieczenia zabytków itd.,
- środki Unii Europejskiej – dotacje w ramach programów operacyjnych zarządzanych na poziomie krajowym i/lub regionalnym, inicjatyw wspólnotowych i programów wspólnotowych,
- środki Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego – dotacje na zadania związane z konserwacją

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

i rewitalizacją dziedzictwa kulturowego oraz promowaniem różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego,

- dotacje z budżetu Województwa Świętokrzyskiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego lub w ramach rewitalizacji przestrzeni miejskich,
- dotacje z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – w zakresie działań dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem planów ochrony obszarów cennych przyrodniczo,
- środki prywatne lub pochodzące ze zbiorów publicznych,
- inne środki zewnętrzne pozyskane przez organizacje, fundacje i stowarzyszenia statusowo zajmujące się m.in. opieką nad zabytkami i ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie wdrażany i realizowany będzie przez Burmistrza Miasta i Gminy Końskie we współpracy organizacjami i stowarzyszeniami w zakresie ich działalności statutowej. Do realizacji programu może zostać wyznaczony koordynator odpowiedzialny za nadzór nad realizacją zaplanowanych działań we współpracy z poszczególnymi komórkami merytorycznymi Urzędu Miasta i Gminy Końskie, jednostkami budżetowymi gminy, administratorami, właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Cele określone w Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Gminy Końskie na lata 2023-2026 będą osiągnane poprzez:

- inicjatywy własne władz gminy,
- stosowanie instrumentów finansowych (prowadzenie gminnych instytucji kultury i turystyki, udzielanie dotacji dla organizacji pozarządowych i właścicieli zabytków, itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- wspólne działania władz Miasta i Gminy Końskie ze: Starostwem Powiatowym w Końskich, Urzędem Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego, Świętokrzyskim Urzędem Wojewódzkim w Kielcach, Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów współpracy, itp.,
- inne działania stymulujące.

Rada Miejska w Końskich, dla ochrony wartości kulturowych i architektonicznych podjęła uchwały:

- uchwałę Nr XVI/297/2009 z dnia 29 czerwca 2009 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego Nr 396, poz. 2872, z 2010 r. Nr 169, poz. 1537 i z 2023 r. poz. 3948),
- dotyczącą centrum miasta - uchwałę Nr XLII/404/2022 z dnia 31.03.2022 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy elewacjach oraz dachach budynków

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027

położonych na obszarze Miasta Końskie wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego poz. 1489).

Planowane działania inwestycyjne „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” zawarte zostały w rozdz. 7.3. Zadania w zakresie (...) w niniejszego opracowania.

12. Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 6 kwietnia 1997.
2. Ustawy i akty prawne właściwe dla zagadnienia prawa krajowego i unijnego.
3. Krajowe, wojewódzkie, powiatowe dokumenty strategiczne dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami i zachowania dziedzictwa kulturowego.
4. Dokumenty strategiczne Gminy Końskie (Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Końskie do 2032 roku, Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Końskie, Gminny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Końskie na lata 2023- 2030).
5. Plan Ochrony Parku Kulturowego Miasta Końskie, Różalski J. (Uchwała Nr XXXIII/317/2006 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 27 kwietnia 2006 r.).
6. Barański J., Kolegiata pod wezwaniem św. Mikołaja w Końskich, przewodnik po sacrum, Końskie 2009.
7. Brzozowicz A, Magnateria na koneckich włościach; genealogia rodu Odrowążów, Małachowskich i Tarnowskich, Warszawa 2008.
8. Brzozowski J., Zarys historii rozwoju gospodarczego miasta Końskie: (od powstania osady do połowy XIX w.), Kielce 1977.
9. Doliwa-Klepcki Z. M., Dwory i dworki oraz ich właściciele w województwie świętokrzyskim (Między Wisłą a Skarżyskiem-Kamienną, Kielcami i Jędrzejowem), Ostrowiec Świętokrzyski 2013.
10. Doliwa-Klepcki Z. M., Grody, warownie, zamki i pałce oraz ich właściciele w województwie świętokrzyskim, a ponadto będące kiedyś w b. woj. kieleckim, Ostrowiec Świętokrzyski 2016.
11. Dudziński P., Alfabet heraldyczny, Warszawa 1997.
12. Fajkosz A, Kartki z historii Ziemi Koneckiej, Końskie 2010.
13. Gąsowski J., Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne na Ziemi Koneckiej, Zawadzki H.S. Wykopaliska archeologiczne w Końskich w 1925, Końskie 1998.
14. Gąsowska E., Kajzer L, Dwór w Modliszewicach koło Końskich, Kielce 1990.
15. Janiszewska L., Edukacja środowiskowa w parku im, Tarnowskich w Końskich, Końskie 2001.
16. Kaczanowski L., Paprocki B., Miejsca pamięci narodowej w województwie kieleckim 1939-1945, Kielce 1989.
17. KATALOG zabytków sztuki w Polsce. T.3. Województwo kieleckie, red. J. Z. Łozińskiego, B. Wolff: Z.5. Powiat konecki, Warszawa 1958.
18. KOŃSKIE: zarys dziejów, Wikiera M. (red.), Końskie 1998.
19. Mirowski R., Świętokrzyski Szlak Architektury Drewnianej, Kielce.
20. Muzea i zabytki techniki w Polsce, Jasiuk J., Pazdur J. (red.), Warszawa 1970.

21. Pasek W. Katalog zabytków Miasta i Gminy Końskie, Końskie 2014.
22. Rutkowska D., Kolegiata pod wezwaniem św. Mikołaja w Końskich: przemiany strukturalne bryły i wnętrza na przestrzeni wieków, Końskie 2014.
23. Wiśniewski J., Monografia Dekanatu Koneckiego, Kielce 2000.

Strony internetowe:

<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>
<https://zabytek.pl/pl>
<https://umkonskie.pl/>
<https://dkkonskie.pl/>
<http://biblioteka.konskie.pl/cms/>
<http://www.pttkonskie.pl/>
<https://konskie.org.pl/>
<https://sztetl.org.pl/pl>
<https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/>
<https://warszawa.fotopolska.eu/Konskie/>
<https://www.zamki.pl/>
<https://biskp.pl/odkoduj-bohatera-gra-terenowa/>
<http://kzo.pl/o-firmie/historia/>

13 Załączniki:

- Załącznik 1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie.
Załącznik 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe).

Spis tabel:

Tabela 1 Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce (opracowanie własne)	5
Tabela 2 Główne założenia krajowych dokumentów strategicznych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami (opracowanie własne).....	8
Tabela 3 Założenia wojewódzkich i powiatowych dokumentów strategicznych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami (opracowanie własne)	9
Tabela 4 Zapisy w dokumentacjach strategicznych gminy Końskie, dotyczące opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego (opracowanie własne).....	10
Tabela 5 Obiekty wykreślone z Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie wg Załącznika do Zarządzenia nr 269/2013 Burmistrza Miasta i Gminy Końskie z dnia 23 października 2023 r.	13
Tabela 6 Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 25.05.2023 r.).....	27
Tabela 7 Wykaz zabytków architektonicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 31.05.2023 r.)	34
Tabela 8 Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu gminy Końskie (źródło: WUOZ Kielce, stan na 31.05.2023 r.)	41
Tabela 9 Analiza SWOT dla oceny zachowania dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Końskie (opracowanie własne)	48

**Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027**

Tabela 10 Zadania opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego	50
Tabela 11 Zadania inwestycyjne opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego	53
Tabela 12 Instrumenty realizacji Programu Opieki nad Zabytkami (opracowanie własne).....	54
Tabela 13 Formy opieki nad zabytkami (opracowanie własne)	55
Tabela 14 Zalecenia dotyczące opieki nad zabytkami (opracowanie własne)	56
Tabela 15 Przykładowe wskaźniki monitoringu	57

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Załącznik 1

Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta i Gminy Końskie

<i>l.p.</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Adres/ lokalizacja</i>	<i>Wpis do rejestru zabytków</i>
1	UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA	Końskie, centrum	
2	KAMIENICZKA SECESYJNA NR 3– dekoracja elewacji, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 3	
3	DOM NR 10, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 10	
4	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 14, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 14	
5	KAMIENICA, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 25	
6	DOM NR 27, mur	Końskie, ul. 1 Maja 27	
7	DOM NR 27 A, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 27 a	
8	DOM NR 29, mur.	Końskie, ul. 1 Maja 29	
9	WIEŻA STRAŻACKA, drewn.	Końskie, ul. 1 Maja 57 - teren KZO	
10	PLASKORZEŻBA PANOPLIUM, mur.	Końskie, ul. 16 Stycznia 3	
11	DOM NR 3, drewn.	Końskie, ul. Browarna 18	
12	POZOSTAŁOŚCI FOLWARKU TARNOWSKICH -DOM NR 33a, drewn.	Końskie, ul. Browarna 33a	
13	POZOSTAŁOŚCI FOLWARKU TARNOWSKICH - DOM Z BUDYNKIEM GOSPODARCZYM NR 33b, mur.	Końskie, ul. Browarna 33b	
14	POZOSTAŁOŚCI FOLWARKU TARNOWSKICH - DOM Z BUDYNKIEM GOSPODARCZYM NR 33c, mur.	Końskie, ul. Browarna 33c	
15	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - KOŚCIÓŁ CMENTARNY PW.ŚW. ANNY, ob. parafialny, mur.	Końskie, ul. Browarna 37	A.486.1
16	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	Końskie, ul. Browarna 37	A.486.2.
17	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - CMENTARZ PARAFIALNY	Końskie, ul. Browarna 37	A.486.3
18	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - OGRODZENIE Z BRAMKĄ, mur.-żel.	Końskie, ul. Browarna 37	
19	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY -CMENTARZ WOJENNY 1914-1915 w obrębie cmentarza parafialnego	Końskie, ul. Browarna 37	
20	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - POMNIK PARTYZANTÓW na cmentarzu parafialnym, mur.	Końskie, ul. Browarna 37	
21	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. ANNY - KAPLICZKA SŁUPOWA „LATARNIA” ŚW. KAZIMIERZA na cm. paraf., mur.	Końskie, ul. Browarna 37	
22	HALA WARSZTATÓW MECHANICZNYCH JOSKA MINTZA, mur.	Końskie, ul. Fabryczna 8	
23	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA, ob. kolegiata, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1	A.485
24	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - FIGURA ŚW. JANA NEPOMUCENA, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

25	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - FIGURA ŚW. FLORIANA, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1	
26	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - KRZYŻ, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1	
27	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - KRZYŻ, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1	
28	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - OGRODZENIE Z BRAMKAMI, mur.-żel.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 1,	
29	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA BPA - PLEBANIA, ob. stara plebania, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 3,	
30	NOWA PLEBANIA, mur.	Końskie, ul. Ks. Józefa Granata 8	
31	KAMIENICA NR 9, mur.	Końskie, Hubala 9	
32	KRZYŻ PRZYDROŻNY, żel.	Końskie, ul. Hubala, obok ogrodów ROD „Oaza”	
33	DWOREK, mur.	Końskie, ul. Jasna 1/ Partyzantów 32	
34	DOM NR 3, mur.	Końskie, ul. Jasna 3	
35	DOM NR 8, drewn.	Końskie, ul. Jasna 8	
36	DOM NR 7, mur.	Końskie, ul. Kazanowska 7	
37	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ, mur.	Końskie, ul. Kazanowska 9	
38	DOM NR 11, mur.	Końskie, ul. Kazanowska 11	
39	DOM NR 15, mur.	Końskie, ul. Kazanowska 15	
40	POMNIK TADEUSZA KOŚCIUSZKI, mur	Końskie, pl. Kościuszki	
41	ZAJAZD, ob. dom mieszk. i sklep, mur.	Końskie, pl. Kościuszki 1	
42	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 3, mur.	Końskie, pl. Kościuszki 3	
43	DOM NR 5/7, mur.	Końskie, pl. Kościuszki 5/7	
44	DOM NR 6, mur.	Końskie, pl. Kościuszki 6	
45	KAMIENICA NR 3, mur.	Końskie, ul. Lipowa 3	
46	POMNIK (POPIERSIE) TADEUSZA KOŚCIUSZKI, mur.-żel.	Końskie, ul. Mieszka I	
47	KAMIENICA Z OFICYNĄ NR 10, mur	Końskie, ul. Odrowąża 10,	
48	KAMIENICA NAROŻNA NR 16, mur.	Końskie, ul. Odrowąża 16 /1 Maja 2	
49	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - SKRZYDŁO PAŁACOWE PŁN.-ZACHODNIE, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.1
50	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - SKRZYDŁO PAŁACOWE PŁN.-WSCHODNIE, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.2
51	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PAWILON PÓŁNOCNO-ZACHODNI, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.3
52	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PAWILON PÓŁNOCNO-WSCHODNI, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.4
53	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PAWILON POŁUDNIOWO-ZACHODNI, mur.	Końskie, ul. Partyzantów	A.487.5
54	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PAWILON POŁUDNIOWO-WSCHODNI, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 8	A.487.6
55	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - GLORIETTA, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 6	A.487.7
56	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - ŚWIĄTYNIA GRECKA, mur.	Końskie, ul. Zamkowa 17	A.487.8
57	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - ORANŻERIA EGIPSKA, mur.	Końskie, ul. Mieszka I 4	A.487.9

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

58	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - ALTANA, mur.	Końskie, Partyzantów 1	A.487.10
59	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - „DOMEK WNUCZĘTÓW”, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.11
60	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - BASZTY, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.12
61	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - KAPLICZKA, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1/ 1 Maja	A.487.13
62	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PARK z OGRODZENIEM, ziem.-mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	A.487.14
63	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - OGRODZENIE, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	
64	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - KAPLICZKA w ogrodzeniu, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	
65	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - BRAMA POŁUDNIOWA, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1,	
66	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - BRAMA PÓŁNOCNA, mur.	Końskie, ul. Mieszka I,	
67	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - BRAMA ZACHODNIA, mur.	Końskie, ul. Zamkowa,	
68	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - PIWNICA Z KOPCEM WIDOKOWYM, mur.-ziem.	Końskie, ul. Zamkowa,	
69	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - OFICYNA WSCHODNIA Z BRAMĄ, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	
70	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - STAJNIA, potem stolarnia, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	
71	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - OBUDOWA STUDNI, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 1	
72	ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY - MOSTEK NA KANALE, mur.-żel.	Końskie, ul. Mieszka I	
73	POMNIK SERCA PANA JEZUSA, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 2/ róg ul. Południowej	
74	DOM NR 11, drewn.	Końskie, ul. Partyzantów 11	
75	DWOREK, drewn.	Końskie, ul. Partyzantów 12	
76	DOM ZARZĄDCY MAJĄTKU TARNOWSKICH, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 13	
77	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Końskie, ul. Partyzantów 16 /Browarna	
78	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Końskie, ul. Piaszkowa 1/ róg Staromłyńskiej	
79	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 8, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 8	
80	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 11, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 11	
81	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 13, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 13	
82	KAMIENICA NR 15, mur	Końskie, ul. Piłsudskiego 15	
83	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ I OFICYNĄ NR 18, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 18	
84	DOM NR 20, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 20	
85	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 20, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 22	
86	DOM MIESZKALNY NR 26, PSS Końskie, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 26	A.488
87	HALA TARGOWA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 27	
88	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 30, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 30	
89	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 37, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 37	
90	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 42, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 42	
91	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 44, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 44	
92	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDNĄ NR 46, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 46	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

93	POMNIK OFIAR EGZEKUCJI 1943 r, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego naprzeciw ZSP nr 3	
94	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDną Nr 72, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 72	
95	KAMIENICA NR 82, ob. szkoła - ZDZ, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 82	
96	KAPLICZKA NEOGOTYCKA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego obok d. 84	
97	DWOREK z gankiem NR 84, mur.- drewn.	Końskie, ul. Piłsudskiego 84	
98	WILLA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 84a	
99	DOM NR 112 A, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 112a	
100	DOM NR 113, drewn.	Końskie, ul. Piłsudskiego 113	
101	BUDYNEK GOSPODARCZY W MAJĄTKU FITTINGA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 124a	
102	KAPLICZKA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 145	
103	KAPLICZKA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego ob. domu nr 171	
104	BURSA GIMNAZJALNA, mur.	Końskie, ul. Piłsudskiego 186	
105	DOM NR 1, mur.	Końskie, ul. Pocztowa 1	
106	DOM Z BRAMĄ PRZEJEZDną NR 2, mur.	Końskie, ul. Pocztowa 2	
107	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.-żel.	Końskie, ul. Spacerowa / róg Gimnazjalnej	
108	KAPLICZKA , mur.-żel.	Końskie, ul. Spacerowa 58	
109	ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO - DWORZEC KOLEJOWY, mur.	Końskie, ul. Sportowa 1	
110	ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO - WIEŻA CIŚNIENI, żelbet-mur.	Końskie, ul. Sportowa 1	
111	ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO - DOM, drewn.	Końskie, ul. Sportowa 3	
112	DOM NR 7, ob. PSSE, mur.	Końskie, ul. Sportowa 7	
113	DOM FABRYKANTA KRONENBLUMA NR 11, mur.	Końskie, ul. Sportowa 11	
114	KAMIENICA NR 5, mur.	Końskie, ul. Starowarszawska 5	
115	KAMIENICA NR 4/4, mur.	Końskie, ul. Warszawska 4/4a	
116	DOM NR 6, mur.	Końskie, ul. Warszawska 6	
117	ZESPÓŁ KOSZAR - KOSZARY, potem szpital, ob. DPS, mur.	Końskie, ul. Warszawska 25,	
118	ZESPÓŁ KOSZAR - MAGAZYN (PROCHOWNIA), ob. DPS, mur.	Końskie, ul. Warszawska 25	
119	ZESPÓŁ KOSZAR, - ŁAŻNIA, tzw. „bania”, potem szpital zakaźny, ob. DPS, mur	Końskie, ul. Warszawska 25/27	
120	BUDYNEK GŁÓWNY WARSZTATÓW PAROWOZOWYCH, ob. hala „Kowent”, mur.	Końskie, ul. Warszawska 52,	
121	OSIEDLE KOLEJOWE - DOM NR 49, mur.	Końskie, ul. Warszawska 49	
122	OSIEDLE KOLEJOWE - DOM NR 2a, mur.	Końskie, ul. Warsztatowa 2a	
123	OSIEDLE KOLEJOWE - DOM NR 2b, mur.	Końskie, ul. Warsztatowa 2b	
124	OSIEDLE KOLEJOWE - DOM NR 2c Z BUDYNKIEM GOSPODARCZYM, mur	Końskie, ul. Warsztatowa 2c	
125	OSIEDLE KOLEJOWE - DOM NR 2e Z BUDYNKIEM GOSPODARCZYM, mur.	Końskie, ul. Warsztatowa 2e	
126	CMENTARZ ŻYDOWSKI, ob. teren przemysłowy, ziemn.	Końskie, ul. Wjazdowa	
127	DOM NR 4, drewn.	Końskie, ul. Wjazdowa 4	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

128	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.-żel.	Końskie, ul. Wjazdowa 4 (na posesji Starowarszawska 7)	
129	DWOREK, ob. Biblioteka Pedagogiczna, mur.	Końskie, ul. Zamkowa 5	
130	KAMIENICA Z BRAMĄ PRZEJEZDną NR 19, mur.	Końskie, ul. Zamkowa 19	
131	KAMIENICA NR 20, mur.	Końskie, ul. Zamkowa 20	
132	DOM NR 21, mur.	Końskie, ul. Zamkowa 21	
133	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Baczyna 1a	
134	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Baczyna, skrzyżowanie z drogą nr 749 na Przysuchę	
135	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Barycz , Konecka 13	
136	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlenko 66	
137	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlenko, skraj wsi w kier. Bedlna	
138	CMENTARZ PARAFIALNY rzym.-kat.	Bedlno 1	
139	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlno, obok domu nr 10	
140	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlno 56, naprzeciw posesji nr 56	
141	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlno 58 – Karczunek	
142	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ANNY - KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW.ŚW. ANNY, mur.	Bedlno nr 74	
143	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ANNY - DZWONNICA, mur.	Bedlno nr 74	
144	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ANNY - CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	Bedlno nr 74	
145	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ANNY - OGRODZENIE Z BRAMKAMI, mur.	Bedlno nr 74	
146	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ANNY - PLEBANIA, mur.	Bedlno nr 74	
147	KAMIEŃ GRANICZNY MAJĄTKU ZIEMSKIEGO, kam.	Bedlno, swerek	
148	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Bedlno, skwerek obok domu nr 66	
149	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Chełb, obok domu nr 10	
150	FIGURA ŚW. JAJNA NEPOMUCENA, mur.	Czerwony Most (Końskie, Partyzantów 60)	
151	FIGURA ŚW. ANTONIEGO, mur.	Czysta	
152	DOM, drewn.	Czysta 8,	
153	KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ, mur.	Drutarnia, obok domu nr 6,	
154	KRZYŻ „dworski na grobli”, mur.-żel	Dyszów, ul. Prusa - na zach od domu nr 22,	
155	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur	Dyszów, ul. Prusa 9a,	
156	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Gatniki, przy drodze nr 728 do Końskich	
157	WÓJTOSTWO, mur.	Grabków 11	
158	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	początek wsi od strony Proćwina	
159	KAPLICZKA, mur.	Izabelów 40,	
160	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Jeźów, obok domu nr 13,	
161	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Jeźów, obok domu nr 23a	
162	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Kamienny Krzyż, róg drogi do Wąsosza i pożar. nr 18	
163	KAPLICZKA, mur.	Kopaniny 10, skrzyżowanie dróg do Końskich i Bedlna	
164	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.-żel.	Kornica, ul. Główna przy OSP	
165	STACJA KOLEJOWA, ob. dom mieszk., mur.	Kornica, ul. Główna 30	
166	UKŁAD WODNY ZAKŁADÓW METALOWYCH z groblą	Młynek Nieświński, ul. Świętokrzyska 28	
167	DOM WŁAŚCICIELA FABRYKI, ob. bud. administr., drewn.	Młynek Nieświński, ul. Świętokrzyska 28	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

168	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY - DAWNY DWÓR, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska 30	A.489.1
169	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY - BUDYNEK BRAMNY, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska 30	A.489.2
170	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY - BUDYNEK DAWNEJ KUŹNI, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska 30	A.489.3A.
171	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY - WYSPA WRAZ ZE STAWEM, ziemn.	Modliszewice, ul. Piotrkowska 30	A.489.4
172	WIEŻA STRAŻNICZA, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska 30	
173	KAPLICZKA, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska naprzeciw domu nr 57	
174	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Modliszewice, ul. Piotrkowska skraj wsi od str. Końskich	
175	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Niebo, początek wsi	
176	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Nieświń, ul. Kielecka naprzeciw posesji nr 4	
177	KAPLICZKA, mur.	Nieświń, ul. Kielecka 37	
178	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Nieświń, ul. Zielona 1 a/ róg Fabrycznej	
179	CHAŁUPA NR 31, drewn.,	Nowy Dziebałtów 31	
180	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Nowy Dziebałtów, plac w środku wsi	
181	CHAŁUPA NR 2, drewn.	Nowy Kazanów 2	
182	ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW - KOŚCIÓŁ PAR. PW. ZWIASTOWANIA NAJSWIĘTSZEJ MARII PANNY, mur.	Nowy Kazanów 8	A.490.1
183	ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW - KLASZTOR BERNARDYNÓW, ob. wł. parafii pw. Zwiastowania NMP, mur	Nowy Kazanów 8	A.490.2
184	ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW - DZWONNICA, mur.	Nowy Kazanów 8	
185	ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW - OGRODZENIE Z BRAMKAMI, mur.	Nowy Kazanów 8	
186	ZESPÓŁ KLASZTORNY BERNARDYNÓW - PLEBANIA, drewn.	Nowy Kazanów 8	
187	KUŹNIA, drewn.-mur.	Nowy Kazanów 19	
188	CMENTARZ PARAFALNY, rzym.-kat.	grunty wsi Sierosławice,	
189	DWÓR TARNOWSKICH, ob. leśniczówka „Smolarnia”, mur.	Piła 50a	
190	LEŚNICZÓWKA, ob. w przebudowie, mur	Piła, za wsią pod lasem w kier. Stąporkowa	
191	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Pomorzany, przy domu nr 53	
192	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Pomorzany, przy drodze nr 42 za wsią w kier. Żarnowa	
193	KAPLICZKA, mur.	Pomyków 32a	
194	CMENTARZ EWANGELICKI	Pomyków, ok. 200 m na południe od kościoła	
195	KAPLICZKA ŚW. ANTONIEGO, mur.	Poraj - las ok. 500 m. na pfn.-wsch. od wsi	
196	KAPLICZKA, mur.	Proćwin, skrzyżowanie ulic Głównej i Polnej	
197	KAPLICZKA, mur.	Przybyszowy 41	
198	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Rogów, ul. Partyzantów 17	
199	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Rogów, ul. Partyzantów 62 skraj wsi w kier. Młynka	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

200	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Rogów, ul. Partyzantów /róg Marcelego Prawicy	
201	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.- żel.	Rogów, ul. Podmiejska 29a	
202	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - HALA PRODUKCYJNA Z MASZYNOWNIĄ, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	A.491
203	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - SUSZARNIA DREWNA I, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
204	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - SUSZARNIA DREWNA II, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
205	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - PORTIERNIA I, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
206	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - PORTIERNIA II, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
207	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - OGRODZENIE PLACU FABRYCZNEGO, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
208	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - BUDYNEK ADMINISTRACYJNY, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
209	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - DOM URZĘDNIKÓW, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
210	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - BUDYNKI ADMINISTRACYJNE (2), mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
211	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - SZKOŁA PRZYFABRYCZNA, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
212	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - SZPITAL, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
213	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO - UKŁAD WODNY: STAW Z GROBLĄ ZIEMNĄ I KANAŁEM ROBOCZYM, ziem.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
214	ZESPÓŁ ZAKŁADU I OSIEDLA PRZEMYSŁOWEGO – 27 DOMÓW OSIEDLA FABRYCZNEGO, mur.	Sielpia, ul. Słoneczna 19	
215	KRZYŻ PRZYDROŻNY, żel.	Sielpia, ul. Kielecka (ob. Południowa 20)	
216	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Sierosławice, ul. Długa obok posesji nr 73	
217	KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ, mur.	Sierosławice, ul. Długa/ przy drodze do cmentarza,	
218	CMENTARZ EPIDEMICZNY	Stadnicka Wola, naprzeciw posesji nr 48	
219	DAWNA KUŹNIA, drewn.	Stara Kuźnica 46	A.492
220	ZESPÓŁ KUŹNICY WODNEJ - STAW Z GROBLĄ ZIEMNĄ w układzie wodnym dawnej kuźni, ziemn.	Stara Kuźnica 46	
221	ZESPÓŁ KUŹNICY WODNEJ - MOST Z UPUSTEM ROBOCZYM w układzie wodnym dawnej kuźni, drewn.	Stara Kuźnica 46	
222	ZESPÓŁ KUŹNICY WODNEJ - UPUST JAŁOWY w układzie wodnym dawnej kuźni, drewn.	Stara Kuźnica 46	
223	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Stara Kuźnica, rozwidlenie dróg do Fidoru i Młynka	
224	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur. z żel. ogrodzeniem	Stary Dziebąttów 13	
225	CHAŁUPA Nr. 44, drewn.	Stary Dziebąttów 44	
226	ZAMEK Z FOSA - pozostałości, mur-ziem.	Stary Kazanów, za posesją nr 7B	
227	PARK DWORSKI	Stary Sokółów	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

228	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Stary Sokołów, centralny plac wsi	
229	KAPLICZKA, mur.-żel.	Sworzyce, koniec wsi w kier. Radomka	
230	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.- żel.	Sworzyce, początek wsi od str. Grabkowa	
231	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur. z żeliw. ogrodzeniem	Trzemoszna, naprzeciw domu nr 13	
232	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Wąsosz Nowiny – droga do Małachowa	
233	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur.	Wąsosz Nowiny – droga do Małachowa	
234	KAPLICZKA, mur. z żeliw. ogrodzeniem	Wąsosz Nowiny, przy domu nr 29	
235	KRZYŻ PRZYDROŻNY, mur. z żeliw. ogrodzeniem	Wąsosz Zarowie, w sąsiedztwie posesji nr 22c	
236	KAPLICA PW. MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ, mur.	Wąsosz – Stara Wieś, obok domu nr 1	
237	FIGURA ŚW. JANA NEPOMUCENA, mur.	Wincentów, przy dr. nr 728 za wsią w kier. Gatnik	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

Załącznik 2

Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe)

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
1.	Barycz	78-60	1	15	---	pracownia krzemieniarska, kultura pucharów lejkwatych, neolit
2.	Barycz	78-60	2	16	---	pracownia krzemieniarska, kultura janisławicka, mezolit
3.	Barycz	78-60	3	17	---	zespół 17 kopców (cmentarzysko?), wczesna epoka brązu
4.	Bedlenko	78-59	1	36	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
5.	Bedlenko	78-60	1	2	---	1) punkt osadniczy, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
6.	Bedlenko	78-60	2	3	---	1) punkt osadniczy, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
7.	Bedlenko	78-60	3	4	---	1) punkt osadniczy, mezolit; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
8.	Bedlenko	78-60	4	5	---	ślad osadnictwa, neolit?
9.	Bedlenko	78-60	5	40	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
10.	Bedlenko	78-60	6	41	---	1) punkt osadniczy, kultura grobów kłoszowych, okres halsztacki 2) ślad osadnictwa, kultura celtycka?
11.	Bedlenko	78-60	7	51	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu
12.	Bedlno	78-59	1	7	nr rej. 6	grodzisko, średniowiecze – okres nowożytny
13.	Bedlno	78-59	2	8	---	osada, wczesne średniowiecze
14.	Bedlno	78-59	3	6	---	1) kościół?, średniowiecze – okres nowożytny?; 2) cmentarz, średniowiecze – okres nowożytny
15.	Bedlno	78-59	4	9	---	1) ślad osadnictwa, neolit?;

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

						2) ślad osadnictwa, epoka kamienia
16.	Bedlno	78-59	5	10	---	osada, kultura trzciniecka, epoka kamienia – wczesna epoka brązu
17.	Bedlno	78-59	6	27	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
18.	Bedlno	78-59	7	28	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
19.	Bedlno	78-59	8	29	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze?; 2) osada, okres nowożytny
20.	Bedlno	78-59	9	30	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
21.	Bedlno	78-59	10	31	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
22.	Bedlno	78-59	11	32	---	osada, okres nowożytny
23.	Bedlno	78-59	12	33	---	osada, okres nowożytny
24.	Bedlno	78-59	13	34	---	osada, okres nowożytny
25.	Bedlno	78-59	14	35	---	1) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
26.	Brody	79-60	1	1	---	1) punkt osadniczy, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, mezolit
27.	Brody	79-60	2	2	---	punkt osadniczy, neolit
28.	Brody	79-60	3	3	---	punkt osadniczy, mezolit
29.	Brody	79-60	4	13	---	punkt osadniczy, okres wpływów rzymskich?
30.	Brody	79-60	5	14	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
31.	Brody	79-60	6	15	---	ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu
32.	Brody	79-60	7	16	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich?
33.	Brody	79-60	8	17	---	ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu
34.	Dyszów	78-61	1	6	---	1) osada, kultura magdaleńska; 2) osada, kultura świderska
35.	Dyszów	78-61	2	7	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
36.	Dyszów	78-61	3	8	---	osada, okres nowożytny
37.	Dyszów	78-61	4	9	---	osada, okres nowożytny
38.	Gabrielnia	78-59	1	37	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
39.	Gatniki	80-60	1	10	---	ślad osadnictwa, kultura łużycka

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

40.	Górny Młyn	79-61	1	7	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, mezolit
41.	Górny Młyn	79-61	2	8	---	1) punkt osadniczy, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 3) ślad osadnictwa, średniowiecze?
42.	Grabków	78-59	1	38	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny; 2) osada, okres nowożytny
43.	Gracuch	78-60	1	19	---	punkt osadniczy, kultura grobów podkloszowych, okres halsztacki
44.	Gracuch	78-60	2	20	---	punkt osadniczy, kultura grobów podkloszowych, okres halsztacki
45.	Gracuch	78-60	3	21	---	punkt osadniczy, pradzieje, chronologia nieokreślona
46.	Izabelów	79-61	1	10	---	punkt osadniczy, pradzieje
47.	Izabelów	79-61	2	11	---	1) punkt osadniczy, neolit; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
48.	Izabelów	79-61	3	12	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
49.	Jeżów	77-60	1	26	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
50.	Jeżów	77-60	2	27	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
51.	Jeżów	77-60	3	28	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
52.	Jeżów	77-60	4	29	---	osada, okres nowożytny
53.	Jeżów	77-60	5	30	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
54.	Jeżów	77-60	6	31	---	osada, okres nowożytny
55.	Jeżów	77-60	7	32	---	osada, okres nowożytny
56.	Jeżów	77-60	8	33	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2) osada, okres nowożytny
57.	Jeżów	77-60	9	34	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
58.	Jeżów	77-60	10	35	---	osada, okres nowożytny
59.	Jeżów	77-60	11	36	---	osada, okres nowożytny
60.	Jeżów	77-60	12	37	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

						2) osada, okres nowożytny
61.	Jeżów	77-60	13	38	---	osada, okres nowożytny
62.	Jeżów	77-60	14	39	---	1) ślad osadnictwa, pradzieje, epoka kamienia; 2) osada, okres nowożytny
63.	Kazanów Nowy	79-60	1	10	---	1) ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
64.	Kazanów Nowy	79-60	2	11	---	1) ślad osadnictwa, pradzieje; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
65.	Kazanów Nowy	79-60	3	12	---	1) ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu; 2) ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu; 3) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
66.	Kazanów Stary	79-60	1	5	---	punkt osadniczy, mezolit
67.	Kazanów Stary	79-60	2	6	nr rej. 13	rezydencja obronna, okres nowożytny
68.	Kazanów Stary	79-60	3	7	---	ślad osadnictwa, kultura łużycka, epoka brązu
69.	Kazanów Stary	79-60	4	8	---	ślad osadnictwa, neolit - epoka brązu
70.	Kazanów Stary	79-60	5	9	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu
71.	Koczwarą	78-61	1	55	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze) nowożytność
72.	Końskie	79-60	2	4	---	punkt osadniczy, mezolit
73.	Końskie	78-60	3	28	---	ślad osadnictwa, neolit
74.	Końskie	78-60	4	29	---	1) ślad osadnictwa, neolit; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
75.	Końskie	78-60	5	30	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
76.	Końskie	78-60	6	31	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu
77.	Końskie	78-60	7	35	---	punkt osadniczy, kultura trzcinińska, wczesna epoka brązu
78.	Końskie	78-60	8	39	---	1) osada?, kultura łużycka; 2) cmentarzysko?, kultura łużycka
79.	Końskie	78-61	9	1	---	1) cmentarzysko ciałopalne, kultura łużycka; 2) cmentarzysko ciałopalne, kultura grobów podkoszowych; 3) cmentarzysko szkieletowe, wczesne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

80.	Końskie	78-61	10	2	---	1) cmentarzysko ciałopalne, kultura łużycka; 2) cmentarzysko ciałopalne, kultura grobów podkloszowych
81.	Końskie	78-61	11	3	---	1) ślad osadnictwa, kultura przeworska; 2) osada, okres nowożytny
82.	Końskie	78-61	12	4	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
83.	Końskie	78-61	13	5	---	osada, okres nowożytny
84.	Końskie	78-61	14	53	---	osada, późne średniowiecze
85.	Końskie	78-61	15	54	---	1) ślad osadnictwa, kultura przeworska; 2) osada, okres nowożytny
86.	Końskie	78-61	16	55	---	1) ślad osadnictwa, kultura przeworska; 2) osada, okres nowożytny
87.	Kopaniny	78-59	1	39	---	ślad osadnictwa, kultura świdzka?, schyłkowy paleolit
88.	Kornica	78-60	1	14	---	punkt osadniczy, neolit
89.	Kornica	78-60	2	18	---	kopiec?, XVI-XVII w.
90.	Kornica	78-60	3	23	---	osada, kultura pucharów lejkowatych, neolit
91.	Kornica	78-60	4	32	---	ślad osadnictwa, mezolit
92.	Kornica	78-60	5	36	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
93.	Kornica	78-60	6	37	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
94.	Kornica	78-60	7	38	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
95.	Małachów	78-59	1	40	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
96.	Małachów	80-61	1	5	---	kuźnica, XIX w.
97.	Małachów	78-59	2	41	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
98.	Małachów	80-61	2	17	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, pradzieje; 3) ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu
99.	Małachów	78-59	3	42	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) osada, okres nowożytny
100.	Małachów	80-61	3	18	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) punkt osadniczy, neolit (?)

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

101.	Małachów	78-59	4	43	---	1) osada, późne średniowiecze – okres nowożytny; 2) osada, okres nowożytny
102.	Małachów	78-59	5	44	---	osada, okres nowożytny
103.	Małachów	78-59	6	45	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny; 3) ślad osadnictwa, kultura ceramiki sznurowej?, mezolit?, neolit?
104.	Małachów	78-59	7	46	---	1) osada, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
105.	Małachów	78-59	8	47	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
106.	Małachów	78-59	9	48	---	piecowisko?, okres nowożytny?
107.	Młynek Nieświński	78-61	1	11	---	krzemienica, epoka kamienia
108.	Młynek Nieświński	78-61	2	12	---	krzemienica, epoka kamienia
109.	Młynek Nieświński	78-61	3	13	---	kuźnica, okres nowożytny
110.	Młynek Nieświński	78-61	4	14	---	kuźnica, okres nowożytny
111.	Młynek Nieświński	78-61	5	15	---	osada, okres nowożytny
112.	Młynek Nieświński	78-61	6	16	---	osada, okres nowożytny
113.	Modliszewice	78-60	1	12	---	ślad osadnictwa, mezolit
114.	Modliszewice	78-60	2	13	---	ślad osadnictwa, kultura Chłopice-Vesele, epoka brązu
115.	Modliszewice	78-60	3	27	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
116.	Modliszewice	78-60	4	34	---	ślad osadnictwa, neolit
117.	Modliszewice	78-60	5	48	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienie; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
118.	Modliszewice	78-60	6	49	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
119.	Modliszewice	78-60	7	50	---	punkt osadniczy, wczesna epoka brązu
120.	Modliszewice	78-60	8	33	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze?
121.	Modliszewice	78-60	---	---	nr rej. 219)302	kompleks zabudowań dworu obronnego
122.	Nałęczów	77-60	1	40	---	1) ślad osadnictwa, pradzieje, epoka kamienia;

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

						2) osada, okres nowożytny
123.	Nałęczów	77-60	2	41	---	1) ślad osadnictwa, pradziej, epoka kamienia; 2) osada, okres nowożytny
124.	Nałęczów	77-60	3	42	---	1) ślad osadnictwa, mezolit-neolit?, kultura pucharów lejkowatych; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
125.	Nałęczów	77-60	4	44	---	1) ślad osadnictwa, pradziej, epoka kamienia; 2) osada, okres nowożytny
126.	Nieświń	78-61	1	17	---	osada, okres nowożytny
127.	Nieświń	78-61	2	18	---	osada, okres nowożytny
128.	Nieświń	78-61	3	19	---	1) osada, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
129.	Nieświń	78-61	4	20	---	1) osada, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
130.	Nieświń	78-61	5	21	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
131.	Nieświń	78-61	6	22	---	1) ślad osadniczy, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
132.	Nieświń	78-61	7	23	---	osada, okres nowożytny
133.	Nieświń	78-61	8	24	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
134.	Nieświń	78-61	9	25	---	1) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze) późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, późne średniowiecze – nowożytność; 4) osada, okres nowożytny
135.	Nieświń	78-61	10	26	---	1) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze) późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
136.	Nieświń	78-61	11	27	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
137.	Nieświń	78-61	12	28	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

138.	Nieświń	78-61	13	29	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
139.	Nieświń	77-61	14	81	---	wielki piec, okres nowożytny
140.	Nieświń	77-61	15	82	---	punkt osadniczy, okres nowożytny
141.	Nowy Dziebaltów	79-60	1	23	---	ślad osadnictwa, pradziej
142.	Nowy Dziebaltów	79-60	2	24	---	1) ślad osadnictwa, kultura trzciniecka; 2) punkt osadniczy, wczesna epoka brązu
143.	Nowy Dziebaltów	80-60	3	8	---	1) ślad osadnictwa, pradziej; 2) ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu
144.	Nowy Dziebaltów	80-60	4	9	---	punkt osadniczy, kultura łużycka (kultura trzciniecka?)
145.	Paruchy	78-62	1	10	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze) okres nowożytny; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
146.	Paruchy	78-62	2	11	---	ślad osadnictwa, okres nowożytny
147.	Piekło	80-61	1	6	---	młyn papierniczy, XIX w.
148.	Piła	79-61	1	4	---	fabryka szabel, XVIII w.
149.	Piła	79-61	2	5	---	tartak wodny, XIX w.
150.	Piła	79-61	3	14	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
151.	Piła	79-61	4-5	15	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich?
152.	Pomorzany	78-60	1	1	---	1) punkt osadniczy, mezolit? 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
153.	Pomorzany	78-60	2	42	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
154.	Pomorzany	78-60	3	43	---	1) ślad osadnictwa, mezolit; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
155.	Pomorzany	78-60	4	44	---	punkt osadniczy, wczesna epoka brązu
156.	Pomorzany	78-60	5	45	---	1) ślad osadnictwa, schyłkowy neolit; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
157.	Pomorzany	78-60	6	46	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
158.	Pomorzany	78-60	7	47	---	punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
159.	Pomyków	79-61	1	1	---	rusznikarnia, 1750 r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

160.	Pomyków	79-61	2	2	---	kuźnica, XIX w.
161.	Pomyków	79-61	3	3	---	drutarnia, 1841 r.
162.	Pomyków	79-61	4	6	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) punkt osadniczy, neolit
163.	Pomyków	79-61	5	13	---	ślad osadnictwa, kultura przeworska
164.	Poraj	77-59	1	38	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
165.	Poraj	77-59	2	39	---	ślad osadnictwa, pradziej, epoka kamienia
166.	Proćwin	78-60	1	24	---	punkt osadniczy, średniowiecze
167.	Proćwin	78-60	2	22	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) punkt osadniczy, kultura łużycka
168.	Proćwin	78-60	3	25	---	1) punkt osadniczy, neolit; 2) ślad osadnictwa, średniowiecze
169.	Proćwin	78-60	4	26	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
170.	Przybyszowy	78-59	1	49	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny; 2) osada, okres nowożytny
171.	Przybyszowy	78-59	2	50	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia – wczesna epoka brązu
172.	Przybyszowy	78-59	3	51	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia – wczesna epoka brązu
173.	Przybyszowy	78-59	4	52	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia – wczesna epoka brązu
174.	Przybyszowy	78-59	5	53	---	1) osada, późne średniowiecze – okres nowożytny; 2) osada, okres nowożytny
175.	Przybyszowy	78-59	6	54	---	osada, późne średniowiecze – okres nowożytny
176.	Przybyszowy	78-59	7	55	---	osada, okres nowożytny
177.	Przybyszowy	79-59	8	13	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
178.	Przybyszowy	79-59	9	14	---	ślad osadnictwa, neolit
179.	Przybyszowy	79-59	10	15	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
180.	Radomek	77-59	1	34	---	osada, okres nowożytny
181.	Radomek	77-59	2	52	---	osada, okres nowożytny
182.	Rogów	78-61	1	39	---	obozowisko, epoka kamienia

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

183.	Rogów	78-61	2	40	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze) późne średniowiecze; 3) osada, późne średniowiecze; 4) osada, okres nowożytny
184.	Rogów	78-61	3	41	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
185.	Rogów	78-61	4	42	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
186.	Rogów	78-61	5	43	---	1) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze) późne średniowiecze; 2) osada, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
187.	Rogów	78-61	6	44	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) osada, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
188.	Rogów	78-61	7	45	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
189.	Rogów	78-61	8	46	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
190.	Rogów	78-61	9	47	---	1) osada, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
191.	Rogów	78-61	10	48	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) osada, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
192.	Rogów	78-61	11	49	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
193.	Rogów	78-61	12	50	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
194.	Rogów	78-61	13	51	---	1) ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
195.	Rogów	78-61	14	52	---	osada, okres nowożytny
196.	Sielpia Wielka	80-60	1	1	---	zakład przemysłowy, XIX w.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

197.	Sielpia Wielka	80-60	2	2	---	osada, kultura tardenuaska, mezolit
198.	Sielpia Wielka	80-60	3	3	---	osada?, paleolit
199.	Sielpia Wielka	80-60	4	4	---	osada?, paleolit schyłkowy, kultura świderska?
200.	Sielpia Wielka	80-60	5	5	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
201.	Sielpia Wielka	80-60	6	7	---	śląd osadnictwa, neolit) epoka brązu
202.	Sierosławice	78-60	1	6	---	1) śląd osadnictwa, epoka kamienia; 2) osada, wczesne średniowiecze
203.	Sierosławice	78-60	2	7	---	1) punkt osadniczy, neolit; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
204.	Sierosławice	78-60	3	8	---	1) śląd osadnictwa, epoka kamienia; 2) punkt osadniczy, wczesne średniowiecze
205.	Sierosławice	78-60	4	9	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
206.	Sierosławice	78-60	5	10	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
207.	Sierosławice	78-60	6	11	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
208.	Sokołów Stary	79-59	1	12	---	1) śląd osadnictwa, epoka kamienia; 2) śląd osadnictwa, późne średniowiecze) okres nowożytny; 3) osada, okres nowożytny
209.	Stara Kuźnica	78-61	1	30	---	wieki piec, okres nowożytny
210.	Stara Kuźnica	78-61	2	31	---	kuźnica, okres nowożytny
211.	Stara Kuźnica	78-61	3	32	---	kuźnica, okres nowożytny
212.	Stara Kuźnica	78-61	4	33	---	kuźnica, okres nowożytny
213.	Stara Kuźnica	78-61	5	34	---	1) śląd osadniczy, epoka kamienia; 2) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
214.	Stara Kuźnica	78-61	6	35	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
215.	Stara Kuźnica	78-61	7	36	---	1) śląd osadnictwa, kultura pucharów lejkowatych; 2) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 3) osada, okres nowożytny
216.	Stara Kuźnica	78-61	8	37	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
217.	Stara Kuźnica	78-61	9	38	---	śląd osadnictwa, okres nowożytny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

218.	Stary Dziebaltów	79-60	1	18	---	śląd osadnictwa, pradzieje
219.	Stary Dziebaltów	79-60	2	19	---	śląd osadnictwa, neolit) epoka brązu
220.	Stary Dziebaltów	79-60	3	20	---	śląd osadnictwa, neolit) epoka brązu
221.	Stary Dziebaltów	79-60	4	21	---	1) śląd osadnictwa, pradzieje; 2) punkt osadniczy, wczesna epoka brązu
222.	Stary Dziebaltów	79-60	5	22	---	punkt osadniczy, pradzieje
223.	Sworzyce	77-59	1	28	---	osada, okres nowożytny
224.	Sworzyce	78-59	1	2	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia – wczesna epoka brązu
225.	Sworzyce	77-59	2	29	---	śląd osadnictwa, okres nowożytny
226.	Sworzyce	78-59	2	3	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
227.	Sworzyce	77-59	3	30	---	śląd osadnictwa, okres nowożytny
228.	Sworzyce	78-59	3	4	---	śląd osadnictwa, neolit?
229.	Sworzyce	77-59	4	31	---	1) śląd osadnictwa, pradzieje, epoka kamienia; 2) śląd osadnictwa, pradzieje, chronologia nieokreślona; 3) śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
230.	Sworzyce	77-59	5	32	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
231.	Sworzyce	77-59	6	33	---	osada, okres nowożytny
232.	Sworzyce	77-59	7	35	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
233.	Sworzyce	77-59	8	36	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
234.	Sworzyce	77-59	9	37	---	1) śląd osadnictwa, pradzieje, chronologia nieokreślona; 2) osada, kultura łużycka, IV/V okres epoki brązu
235.	Sworzyce	78-59	9	56	---	1) śląd osadnictwa, epoka kamienia; 2) śląd osadnictwa, okres nowożytny
236.	Sworzyce	78-59	10	57	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2) osada, okres nowożytny
237.	Sworzyce	78-59	11	58	---	1) śląd osadnictwa, późne średniowiecze;

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta
i Gminy Końskie na lata 2024-2027

						2) ślad osadnictwa, okres nowożytny
238.	Trzemoszna	78-59	1	5	---	osada, okres nowożytny
239.	Trzemoszna	78-59	2	59	---	1) ślad osadnictwa, kultura łużycka, epoka brązu – okres halszacki; 2) osada, okres nowożytny
240.	Trzemoszna	78-59	3	60	---	osada, okres nowożytny
241.	Trzemoszna	78-59	4	61	---	osada, okres nowożytny
242.	Wąsosz	80-61	1	2	---	kuźnica, XIX w. (?)
243.	Wąsosz	80-61	2	8	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
244.	Wąsosz	80-61	3	9	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
245.	Wąsosz	80-61	4	10	---	1) ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2) ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu
246.	Wąsosz	80-61	5	11	---	punkt osadniczy, epoka kamienia
247.	Wąsosz	80-61	6	12	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
248.	Wąsosz	80-61	7	13	---	1) ślad osadnictwa, pradzieje; 2) ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 3) ślad osadnictwa, średniowiecze (?)
249.	Wąsosz	80-61	8	14	---	punkt osadniczy, epoka kamienia
250.	Wąsosz	80-61	9	15	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
251.	Wąsosz	80-61	10	16	---	1) punkt osadniczy, neolit) epoka brązu (?); 2) ślad osadnictwa, wczesna epoka brązu
252.	Wincentów	79-60	1	25	---	ślad osadnictwa, kultura trzciniecka
253.	Wincentów	79-60	2	26	---	ślad osadnictwa, neolit) epoka brązu

Uzasadnienie

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami wynika z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.). Przyjęty uchwałą program stanowi element polityki samorządowej i służy podejmowaniu działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz promowania dziedzictwa.

Celem „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, poprzez opiekę na obiektami zabytkowymi, zachowanie krajobrazu kulturowego, badania i promocję, a także podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych czy edukacyjnych.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Końskie na lata 2024-2027” spełnia wymogi ustawowe.

Program został pozytywnie zaopiniowany przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach pismem z dnia 27 września 2023 r. (znak: ZRRiD.RN.5120.15.2023).

W związku z powyższym, podjęcie przedmiotowej uchwały jest w pełni uzasadnione.